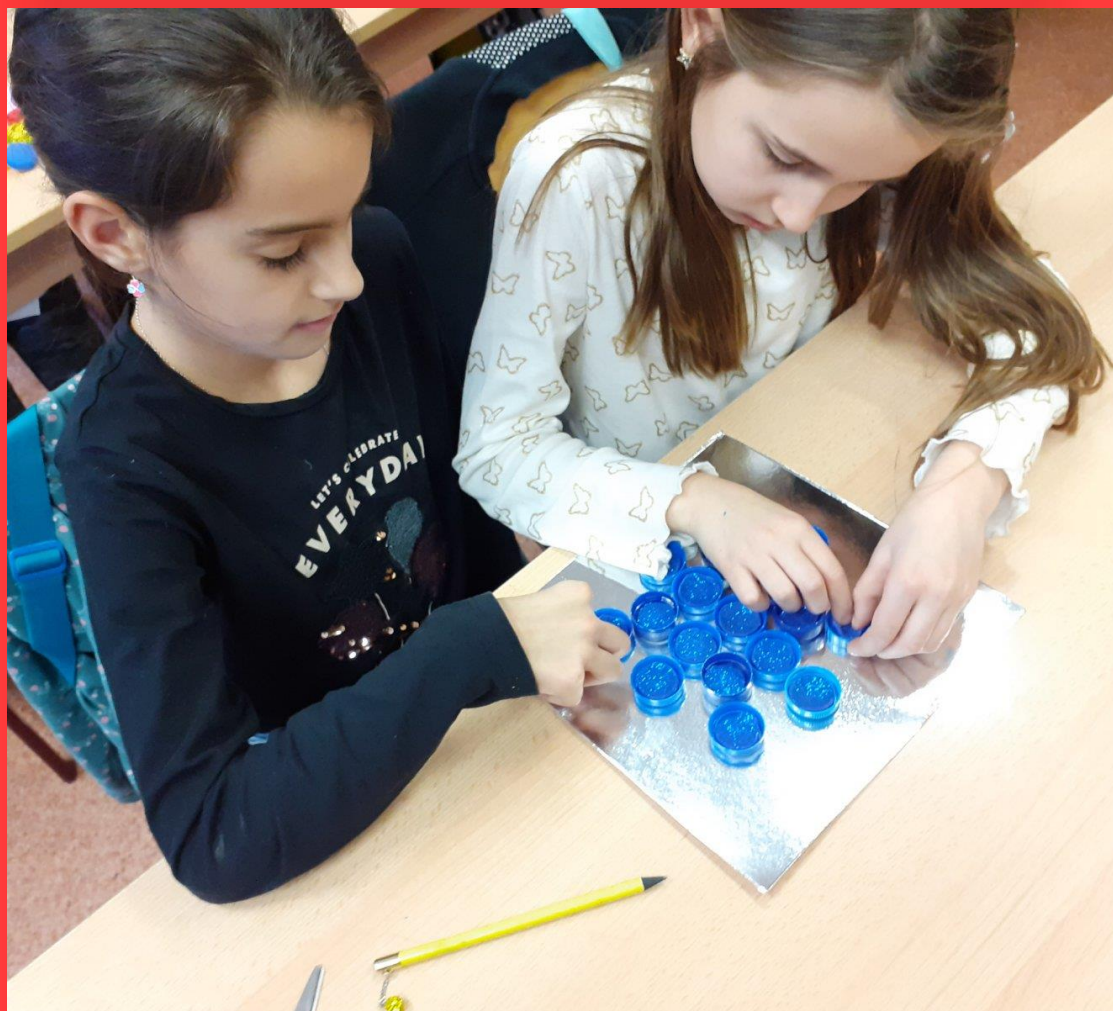

Mr Filip Fidanovski

Žaklina Ristovska

Mr Vesna Boškowska

**Priručnik za nastavnike za
realizaciju nastave iz
likovnog vaspitanja i
obrazovanja
za III razred devetogodišnjeg obrazovanja**

Mr Filip Fidanovski

Žaklina Ristovska

Mr Vesna Boškowska

**Priručnik za
nastavnike za
realizaciju nastave iz
likovnog vaspitanja i
obrazovanja
za III razred devetogodišnjeg
obrazovanja**

Poštovani nastavnici,

Priručnik za likovno obrazovanje namijenjen je odjeljenjskim nastavnicima, u cilju usmjeravanja i olakšavanja planiranja, organizacije i realizacije nastave likovnog obrazovanja u trećem razredu. Sadržaj koji se nalazi u scenarijima možete **preuzeti, modifikovati** ili vas podstaći da kreirate nove aktivnosti prikladne za razred koji predajete.

Neke aktivnosti su usmjerene na praktičan rad, neke na savladavanje likovne teorije, neke na estetsku analizu, likovno stvaralaštvo. Iskreno vjerujemo da će vam smjernice iz Priručnika pomoći, podsticati i razvijati kreativnost i inovativnost u realizaciji nastave kako biste stalno održavali interesovanje i pažnju učenika prema likovnom stvaralaštvu i likovnoj umjetnosti uopšte.

Od autora

Opis i struktura Priručnika

Priručnik za nastavnike likovnog obrazovanja urađen je po novom nastavnom programu za treći razred iz predmeta Likovno obrazovanje u kome su objašnjeni metodički pristupi. Zastupljen je sa 36 časova godišnje i 1 čas nedjeljno.

Teme koje će biti obrađene su:

- Crtanje (sa 10 časova).
- Slikanje (sa 16 časova).
- Plastično oblikovanje i građenje (sa 5 časova).
- Štampa, dizajn i vizuelne komunikacije (sa 5 časova).

Likovna pismenost

Kroz programske sadržaje predmeta Likovno obrazovanje učenici treba da poznaju i razumiju postojanje likovnog jezika i da njime artikulišu svoj likovni izraz, što će zavisiti od stepena razvijenosti individualnih sposobnosti i shvatanja, stvaralačkog mišljenja i izražavanja, kao i od poticaja koji pruža okolina.

Zadatak nastavnika je da doprinese i podstakne rješavanje likovnog problema na nov i neobičan način, kroz primjenu kreativne igre kroz koju se učenik motiviše za likovno izražavanje, razvija likovne i kreativne sposobnosti, ovlada likovnim jezikom i izražava svoje misli i emocije.

Učenici će naučiti da izraze radoznalost i interesovanje za likovni rad i likovno stvaralaštvo, kao i da razvijaju sposobnosti za primjenu različitih materijala i tehnika za crtanje, slikanje, modeliranje, plastično oblikovanje i građenje, grafiku, dizajn i vizuelne komunikacije u likovnom izražavanju.

Praktične aktivnosti koje će obavljati korišćenjem linije, boje, oblika, teksture, zapremine omogućiće im da razumiju funkciju boje u svakodnevnom životu i da samostalno i slobodno izraze svoja znanja, iskustva, utiske, misli i maštu.

Cilj je da praktično primjene stečeno znanje kako bi koristili različite elemente u projektovanju objekata, da stvaraju (samostalno, u tandemu, grupno), da umiju da odabiru pravu ideju, aktivnost, sredstva i da komponuju cjelovito umjetničko djelo.

Istraživanje učenika u različitim umjetničkim oblastima, izražavanje kritičkog mišljenja, emocija i utisaka sa posmatranih umjetničkih djela, kao i korišćenje kompjuterske tehnologije za likovno stvaralaštvo, razvijanje kulturno-higijenskih i radnih navika pomoći će učenicima da razumiju tajne likovne umjetnosti.

Prema načinu izrade djela likovna umjetnost se dijeli na: **crtanje, slikarstvo, plastično oblikovanje i građenje, grafiku i dizajn i vizuelne komunikacije.**

Likovni elementi su stalno u čovjekovom okruženju. Prisutni su u prirodi koja ga okružuje, predmetima u domu, kao i u primjenjenoj likovnoj umjetnosti i umjetničkim djelima. Likovni **elementi** su: linija, pravac, veličina, tekstura, oblik, boja, ton i prostor.

Oprema i sredstva

Nastavna sredstva koja će se koristiti u nastavi likovnog obrazovanja su:

- Audiovizuelna sredstva (televizija, DVD plejer, LCD projektor, kasetofon, digitalni fotoaparati, digitalna kamera, kompjuter, pametna tabla, tablet za crtanje, štampač ili drugi digitalni uređaji).
- Internet, obrazovni softveri.
- Sredstva i materijali za crtanje (tuš, pero, drveće, papir, papir u boji, olovka, drvene bojice, uljane bojice, krede, flomasteri, prirodni i vještački materijali, štafelaji...).
- Sredstva i materijali za slikanje (akvareli, blok, četke, hamer papir, tempera bojice, pastel, tuš u boji, paleta, papir u boji, prirodni i vještački materijali).
- Sredstva i materijali za plastično oblikovanje i građenje (plastelin, brašno, tijesto, glina, pijesak, sneg, stiropor, plastika, ambalaža, aluminijumska folija, voće, predmeti različitih oblika i drugi didaktički materijali).
- Sredstva i materijali za štampanje, dizajn i vizuelne komunikacije (pečat, šabloni, karton, ekološke boje, voće, karton-štampa, prirodni i vještački materijali, marama, ukrasni papir, kese za pakovanje, fotografije, ukrasi, nakit, salvete, ilustracije, makaze, lijepak itd.).
- Stvaralački nelikovni materijali (češalj, četkice za zube, šminka, lak za nokte, svijeća, sapun, kišobran, šešir, kamen, gaza, CD, sokovnik, povrće i voće, tekstil, šolje, tanjiri itd.).
- Nagledna sredstva (crteži, slike, fotografije, radovi, modeli, časopisi, poster, aplikacije, ilustracije, korice, knjige, prospekti, vozila igračke, saobraćajna sredstva, životinje itd., atelje, štamparija, muzeji, umjetničke izložbe, spomenik, skulptura, bista, fontana itd.).

Organizacija časa

Organizacija dijelova časa zavisit će od realizacije standarda prema Nastavnom planu i programu, sadržaja rada, likovne tehnike i materijala koji će se primjenjivati na tom času, kao i od kreativnog pristupa nastavnika. Učenici će raditi samostalno, u paru ili u grupama. U završnom dijelu časa pravi se izložba i analiza likovnih radova učenika sa aspekta standarda koji treba da bude dio likovnog jezika učenika. Svaki likovni rad učenik treba da se čuva u svom portfoliju.

Likovnim aktivnostima učenici mogu da se bave i nakon završenih redovnih obaveznih i fakultativnih predmeta u toku petosatnog boravka u školi. (Svaki nastavnik organizuje svoje vrijeme za aktivnosti prema uslovima i potrebama.) Na svakom času nastavnik prati aktivnost učenika i pomaže gdje je potrebno. Ukoliko ima učenika **sa posebnim obrazovnim potrebama**, nastavnik ili asistent radi sa njima pojedinačno ili u paru/grupi sa ostalim učenicima.

Kad god je to moguće, vrši se međupredmetna integracija, odnosno integracija aktivnosti i pojmova tokom planiranja i realizacije nastave. Integracija omogućava učenicima da uključe perspektive drugih predmeta u ono što proučavaju u ovom predmetu i da povežu znanja iz različitih oblasti u cjelinu.

Ukoliko učenici **nemaju dovoljno vremena** na času Likovnog obrazovanja, imaju mogućnost **da likovni rad završe** u vremenu za druge aktivnosti.

Ocjenjivanje

Ocjenjivanje učenika i njegovih rezultata na predmetu Likovno obrazovanje znači bolje razumijevanje razvoja likovnog izraza učenika i njegovog individualnog mišljenja i rasuđivanja, njegovih stvaralačkih sposobnosti, kao i njegovog napredovanja. Nema loših učenčkih radova jer svako umjetničko djelo nosi specifičnosti dječije individualnosti. Dakle, **svi umjetnički radovi** treba da budu izloženi na odgovarajućem mjestu u učionici.

Način ocjenjivanja teme

Dijagnostičko ocjenjivanje

Kroz različite edukativne igre, metode i tehnike otkriva se predznanje učenika o svakom sadržaju predmeta.

Formativno ocjenjivanje

Formativno ocjenjivanje je kontinuirano tokom cijelog procesa učenja u cilju poboljšanja postignuća davanjem i primanjem povratnih informacija. To je ocjenjivanje za učenje jer služi za motivisanje učenika. Svaki učenik ima svoj portfolio koji sadrži indikatore (učeničkih likovnih izrada, crteža, radova itd.) i unaprijed pripremljene evaluacione liste koje se izrađuju prema njegovoj konkretnoj listi.

Sumativno ocjenjivanje

Sumativno ocjenjivanje je na kraju svake teme kako bi se kroz evaluaciju iste pružio dokaz naučenog i urađenog. Sprovodi se kroz analizu likovnih radova, za ono što je naučeno iz relevantne teme.

Priručnik takođe pruža **radni materijal** sa zanimljivim aktivnostima za učenike u vidu kviza kao metoda formativnog ocjenjivanja, praktičnih aktivnosti u cilju istraživanja i stvaranja pri izradi različitih likovnih radova. U Radnim listovima nalaze se radovi poznatih umjetnika koji mogu poslužiti za ostvarivanje ispunjenja standarda za estetsku analizu. Radni listovi su pomoćno sredstvo u postizanju rezultata učenja svake teme, a nastavnik može uputiti učenike da ih koriste na času ili poslije časa kao vježbe za ponavljanje ili radne/praktične vježbe.

U nastavku su razrađeni scenariji časova svih tema u III razredu. Dati su mogući načini realizacije i organizacije nastave kroz različite podsticajne i zanimljive aktivnosti i tehnike za učenike. Svaki razred ima prijedloge za crteže ili umjetničke radove koji odgovaraju sadržaju i standardu koji treba da se ispuni. Ukoliko je potrebno više vremena za realizaciju aktivnosti, učenici mogu da rade u vremenu predviđenom za druge aktivnosti.

Rezultati učenja

Nakon ostvarivanja standarda prve teme **Crtanje** učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

1. crta primjenom različitih podloga, sredstava i materijala za crtanje;
2. koristi nove likovne elemente u crtežu: prostor, teksturu, ritam i konturnu liniju;
3. koristi senčenje i tuširanje prilikom crtanja;
4. koristi kompjuter za crtanje objekata, likova i pojava iz svog okruženja.

Učenik/učenica:

5. će razviti kreativnost i steći ručne vještine;
6. će negovati higijensko-tehničke i radne navike.

Prvi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za crtanje (tuš, pero, drveće, četkica, monohrom, senčenje).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Razlikuje crteže prema podlozi, sredstvima i materijalima koje koristi.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (7 minuta)

Učenici se kroz igru podsjećaju na higijensko-tehničke i radne navike.

Kreirajte algoritam aktivnosti u pripremi za umjetničko stvaralaštvo.

Mogući odgovori učenika:

1. Postavljam podlogu za likovno (umjetničko) izražavanje.
2. Pripremam materijala za crtački rad.
3. Uzimam blok za crtanje (blok list ili drugi neophodan materijal).
4. Uzimam olovku, gumicu, flomastere, uljane bojice itd.
5. Pratim uputstva nastavnika.

Kroz tehniku **Grozd** učenici navode različite podloge za crtanje koje su koristili u drugom razredu.

Mogući odgovori učenika:

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik demonstrira likovne radove za koje se koriste različite podloge i podstiče diskusiju da učenici utvrde koja je podloga korišćena za likovni rad, kao i korišćeni materijali i sredstva. Učenici identifikuju i diskutuju o svakom umjetničkom djelu.

(Može se uraditi i u vidu kviza.)

Mogući odgovori učenika: olovka, olovke u boji (drvene bojice), uljane bojice, flomasteri, prirodni i vještački materijali itd.

Podsjećanje o liniji kao likovnom elementu u crtežu i umjetničkom polju **Crtanje** kroz tehniku **Bura ideja**.

Mogući odgovori učenika:

Prava je produženo kretanje jedne tačke.

Linija je prava linija.

Linija je kriva i prava linija, debela i tanka.

Nastavnik objašnjava konturnu liniju. Linija konture označava vidljive granice objekata, sjenke daju dubinu i definišu njihov oblik.

Nastavnik daje uputstva za crtanje motiva „Predmeti u učionici“ gdje će se olovkom, četkom, različitim vrstama linija i konturnih linija naneti različite podloge (papir, karton, folija, plastika, platno, koža). (Prethodno nastavnik priprema i planira materijale i podloge u skladu sa tim.) Svaki učenik od ponuđenih bira podlogu na kojoj će crtati i odgovarajući materijal i sredstva za rad. Nastavnik usmjerava u izboru materijala i sredstava.

Primjeri:

a) Podloga – folija; materijal i sredstva: flomasteri/markeri.

b) Podloga – papir; materijal i sredstva: olovka, drvene bojice ili tanka četka sa vodenim bojicama.

c) Podloga – tkanina; materijali i sredstva: flomasteri ili uljane paste (uljane bojice).

- č) Podloga – karton; materijali i sredstva: flomasteri ili uljane paste (uljane bojice).
ć) Podloga – koža; materijali i sredstva: flomasteri ili uljane paste (uljane bojice).

Učenici se samostalno likovno izražavaju, koristeći različite podloge i odgovarajuća sredstva i materijale. Crtaju predmete u učionici koristeći različite linije i konturne linije.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (8 minuta)

Izlaganje crteža, pregled i analiza istih u odnosu na upotrebu podloge i izbor odgovarajućeg materijala i sredstava za crtanje. Poseban akcenat tokom analize stavljen je na različite vrste linija predstavljenih na crtežu.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka, drvene bojice, flomasteri, masne bojice, markeri - flomasteri, razne podloge za crtanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost tokom časa (učesće u aktivnostima).
- Učesće u stvaranju sopstvenog umjetničkog djela.
- Analiza napravljenih umjetničkih djela.

Prema standardu ocjenjivanja: **Razlikuje crteže prema podlozi, sredstvima i materijalima koje koristi**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- Da objasne konturnu liniju.
- Da primjenjuju različite podloge, sredstva i materijale za crtanje.
- Da pravilno kombinuju podlogu sa sredstvima i materijalima za crtanje.
- Da primjenjuju liniju likovnih elemenata, razne vrste linija.
- Da analiziraju crteže svojih saučenika u pogledu upotrebe podloge i odgovarajućeg izbora sredstava i materijala.

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu, odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj se može integrisati:

- a) sa predmetom maternji jezik kroz aktivnost opisivanja predmeta u učionici.
- b) sa predmetom Prirodne nauke kroz aktivnost pri davanju primjera materijala od kojih su napravljeni predmeti u učionici.

Drugi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za crtanje (tuš, pero, drveće, četka, monohrom, senčenje).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Upoznaje se sa novim materijalima i sredstvima za crtanje: tuš, pero, drveće, tanka četka.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Nastavnik zapisuje četiri pojma na tabli, a učenici ispod svakog pojma treba da zapišu na šta ih asocira, uz napomenu da to bude u likovnom jeziku.

TUŠ	PERO	DRVO	TANKA ČETKA
crn, plav, crven	olovka	od drveta	četka
flaša	metal	tanak vrh	tanak vrh

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Nastavnik demonstrira i objašnjava šta je tuš, tuš u boji, pero, tanka šetka i podstiče otvorenu diskusiju.

Kako i na kojoj podlozi biste crtali ovim materijalima i alatima za crtanje?

Šta biste nacrtali sa njima?

Učenici daju ideje, mišljenja i demonstriraju. Kroz primjere objašnjavaju da bi crtali tušom i perom, tušom i drvećem, tankom četkom, vodenim bojicama. Nastavnik demonstrira tehnike crtanja tušom i perom, tušom i drvećem, tankom četkicom, vodenim bojicama, ali i objašnjava da je moguće crtati i tankom četkom i tušom i demonstrira isto.

Koje su linije korišćene tokom crtanja?

(Mogući odgovori učenika: prave, krive, debele, tanke itn.)

Kako se zove linija koja odvaja predmet od ostalih stvari na crtežu?

Konturna linija je vidljiva granica objekta ili onoga što se crta.

Učenici biraju i koriste materijale i alate za crtanje po svom izboru, kao što su: drvo sa tušem, tuš sa četkom, tuš sa perom. Napominje se da linija olovke ne bi trebalo da bude prekrivena tušem. Takođe mogu da koriste tuševe u boji.

Učenici crtaju po motivu „Moj prijatelj“ primjenom likovnih elemenata: konturna linija, različite vrste linija. Nastavnik objašnjava da pri crtanju treba da primjenjuju i kombinaciju različitih vrsta linija. Učenici se likovno izražavaju koristeći materijale za crtanje i sredstva po izboru od naznačenih.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, pregled i analiza u odnosu na pravilnu primjenu novih alata i materijala za crtanje i način rada sa njima. Poseban akcenat je takođe stavljen na različite vrste linija koje su primjenjene.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Podloga za crtanje: bijeli list iz bloka br. 3, tuš, tanka četka, pero, drveće, slike umjetnika i crteži učenika.

PRAĆENJE NAPREDKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- Urađena likovna djela.
- Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih djela.

Prema standardu ocenjivanja: **Upoznajte se sa novim materijalima i sredstvima za crtanje: tuš, pero, drveće, tanka četka**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- Da objašnjavaju o liniji kao umjetničkom elementu.
- Da opiše kako su crtali navedenim materijalima i alatima za crtanje i zašto su ih izabrali.
- Da pravilno koriste postupke i način rada sa tušem sa četkom, tušem sa perom, tušem sa drvećem.
- Da primjene likovne elemente linija i razne linije.

- Da kombinuju različite vrste linija prilikom izrade crteža.
 - Da analiziraju crteže svojih saučenika u pogledu primjenjene likovne tehnike i primjene linija likovnih elemenata i različitih vrsta linija.
- * Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu, odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj se može integrisati:

- a) sa predmetom Matematika, odnosno sa temom Geometrija, kroz aktivnost crtanja raznih vrsta linija, duži.
- b) sa predmetom makedonski jezik, odnosno sa oblašću Književnost, izražavanje i stvaralaštvo kada se obrađuje tekst ili pjesma o prijateljstvu.

Treći čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za crtanje (tuš, pero, drveće, četka, monohrom, senčenje).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Crtanje novim tehnikama - tuš i senčenje.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

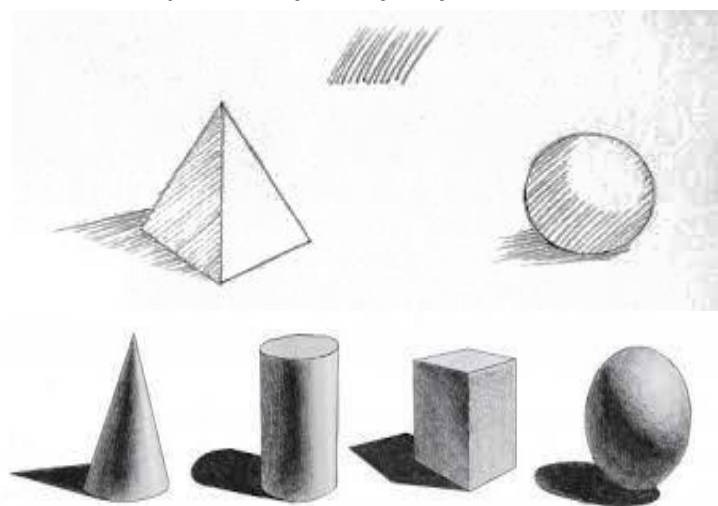
Učitelj podstiče igru „Sjenke“. Ako postoje uslovi u školskom dvorištu, učenici izlaze i cijelim tijelom prave različite figure iz senke.

1. Kako biste nacrtali ove sjenke?
2. Istražite da li svaki objekat u dvorištu ima sjenku.
3. Koliko su duge ili kratke sjenke? Od čega zavisi?
4. Uzmite kamen ili mali predmet iz dvorišta, postavite ga tamo gdje postoji izvor svjetlosti i posmatrajte njegovu

sjenku. Kako biste je prikazali crtežom? Koji materijal biste koristili da predstavite sjenku?

GLAVNI AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik predstavlja i objašnjava tehniku senčenja na platnu sa LCD projektorom.

Nastavnik objašnjava o tehnici senčenja i tehnici prikazivanja sjenke objekata.

- Dok crtate uvijek treba da gledate odakle dolazi svjetlost i kako se sjenka ocrta na predmetu koji crtate.

- Senčenje kao umjetnička tehnika je crtanje površina koje su pod sjenkom. Svjetlost i sjenka su neodvojivi fenomeni i svako tijelo ili predmet ima svoju sjenku.

- Nastavnik podstiče otvorenu diskusiju o tome kako bi crtali da bi prikazali sjenku predmeta koji posmatraju.

Učenici dobijaju nastavni listić (str. 7) i imaju zadatak da tehnikom senčenja

olovkom naprave senku naznačenih predmeta. (Likovno stvaralaštvo učenika gdje crtaju prema postavljenim predmetima u dijelu učionice gdje postoji izvor svjetlosti i vidljiva je njihova sjenka.)

Učitelj pokazuje predmet postavljen na mjestu gde je izložen svjetlosti i gdje je vidljiva njegova sjenka. Učenici treba da nacrtaju i predstave sjenku. Crtaju po listu tehnikom **Tuš i senčenje**, koristeći liniju. Zatim senčenjem predstavljaju senku nacrtanog predmeta (objekta). Nastavnik objašnjava da je najbolje crtati tušem na glatkoj strani bloka.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, pregled i analiza u smislu kako su napravili crtež, kojom tehnikom i kako su radili senčenje.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

List hamera za svakog učenika, tuš, pero, drvo, učenička ili djela koja prikazuju senčenje, razne predmete (objekte) (možda 3D oblike).

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela primjenom senčenja.
- Učešće u stvaranju sopstvenih djela i analiza.

Prema standardu ocjenjivanja: **Crtanje novim tehnikama – Tuš i senčenje**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- Da objasne o sjenkama objekata i o načinu njihovog predstavljanja na crtežu.
- Da opišu kako su crtali naznačenim tehnikama senčenja.
- Da pravilno kombinuju tehnike **Tuš i Pero** sa olovkom.
- Da analiziraju crteže saučenika kako bi se uočila tehnika senčenja kojom je crtež napravljen.

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu, odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

- Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom Matematika, tema Geometrija, kroz aktivnost kada učenici opisuju 2D oblike i određuju koji 2D oblik je sjenka predmeta (objekta).
- Sa predmetom Matematika, tema Geometrija, kroz aktivnost imenovanja i opisivanja 3D oblika.

Četvrti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za crtanje (tuš, pero, drveće, četka, monohrom, senčenje).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Kombinuje materijale i tehnike crtanja i stvara umjetničku cjelinu.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Nastavnik kroz tehniku **Oluja ideja**: TEHNIKE CRTANJA i MATERIJALI aktivira predznanja učenika.

Koje materijale za crtanje ste do sada koristili?

Mogući odgovori učenika: moliv, tuš, tuševi u boji, flomasteri, olovke u boji, uljane bojice...

Koje tehnike crtanja poznajete?

Učenici pričaju o tehnikama crtanja koje su koristili.

Mogući odgovori: crtanje olovkom, tuš sa perom, tuš sa drvetom, sa tuševima u boji, sa flomasterima, sa olovkama u boji, sa uljanim bojicama, sa kompjuterom, senčenjem...

Nastavnik zapisuje riječi učenika i kroz otvorenu diskusiju učenici pričaju o svojoj omiljenoj tehnici crtanja.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Učenici podijeljeni u male grupe dobijaju zadatak da pročitaju dio ili cjelinu teksta koji su obradili. Treba da se dogovore (u grupi) da ilustruju taj dio ili cjelinu kombinacijom crtačkih tehnika i materijala i stvore cjelinu. Kao umjetnički elementi koristit će se različite vrste linija i konturnih linija.

Svaka grupa dobija drugačiji dio ili cjelinu teksta. Grupe predstavljaju kakvu će kombinaciju tehnika crtanja i materijala koristiti.

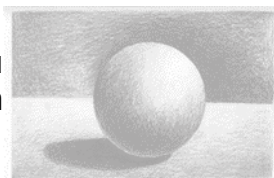
Mogući odgovori:

1. Crtanje konturnih linija tuševima u boji, a unutrašnjost drvenim bojicama.
2. Crtanje konturnih linija flomasterima, a unutrašnjost i ostalih dijelova drvenim bojicama.
3. Crtanje pomoću alata *Peint (Paint)*: olovka, boja, konzerva boje, razni 2D oblici.
4. Crtanje olovkom i senčenje predmeta (objekata).

Likovno stvaralaštvo: Učenici crtaju po motivu „Ilustracija teksta“ olovkom, drvenim bojicama, tušem u boji, flomasterima i kompjuterom koristeći liniju i stvaraju cjelinu.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, njihovo razmatranje i analiza u odnosu na kombinaciju crtačkih tehnika i materijala, primjenu linije i konturne linije kao likovnih elemenata i kako nastaje cjelina.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka NB 5, olovke u boji, tuš u boji, flomasteri, tablet ili kompjuter.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vreme časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela.
- Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih radova.

Prema standardu ocjenjivanja: **Kombinuje materijale i tehnike crtanja i stvara umjetničku cjelinu**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- Da navedu tehnike crtanja i materijale koje su koristili.
- Da opišu kako su kombinovali materijale i tehnike crtanja.
- Da pravilno primjenjuju jednu od objašnjenih tehnika senčenja.
- Da analiziraju crteže saučenika u smislu primjene konturne linije i različitih vrsta linija i objasniti kako nastaje cjelina.

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu, odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom maternji jezik, oblast Književnost, izražavanje i stvaranje kada učenici obrađuju tekst i dijele ga u cjeline. Tekst treba da bude prikladan za ilustraciju. (Prema umjetničkim djelima, gdje svako umjetničko djelo predstavlja jednu cjelinu teksta, učenici mogu da prepričavaju ili likovno stvaraju posle obrađenog teksta kako bi vidjeli da li su razumjeli sadržaj i da li jedna cjelina teksta predstavlja jednu sliku, odnosno jednu umjetničku cjelinu.)

Rezultati učenja

Nakon postizanja standarda iz teme **Slikanje**, učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

- koristi različite tehnike, podloge, sredstva i materijale u slikanju;
- slika sa primjenom primarnih i sekundarnih boja;
- razlikuje originalno umjetničko djelo iz reprodukcije;
- stvara umjetničku kompoziciju hladnim i toplim bojama;
- koristi kompjuter i druge digitalne uređaje u slikanju.

Učenik/učenica će:

- razvijati kreativnost kroz slikanje;
- razvijati i njegovati higijensko-tehničke i radne navike.

Peti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za slikanje (tempera boje, vodene boje, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/mješoviti mediji...

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi različite tehnike i postupke u slikanju (kupanje, grebanje, prskanje, kolaž/mješavina medija, itd.).

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Na klupi su izložena različita sredstva i materijali za slikanje (tempera bojice, akvareli, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/mješoviti mediji). Učenici pregledaju i razgovaraju o sredstvima i materijalima za slikanje.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Učitelj podstiče diskusiju o boji, o prostoru i o harmoniji boja.

Boju nalazimo svuda oko nas, ona boji stvari koje nas okružuju u prelijepe boje.

Prostor je predstavljen na slici. Sve kroz šta se krećemo, ptice, vozila, zove se prostor...

Harmonija boja podrazumijeva korišćenje sličnih boja.

Nastavnik govori učenicima da prilikom likovnog izražavanja mogu da koriste različite tehnike i postupke (kupanje, grebanje, prskanje itd.).

Učenici se upućuju da koriste tempera bojice, vodene boje ili tuš u boji kada kreiraju umjetničku kompoziciju „Izlaska/zalaska sunca“. Nastavnik objašnjava da uz pomoć četkice mogu rastvoriti boju vodom i direktno da urade kupanje bijelog lista, pri čemu se vodi računa o datom motivu. **Kupanje** bijelog lista se može obaviti četkom umočenom u boju, četkom umočenom u tuš itd.

Učenici se upućuju kako da naprave **grebanje** na prethodno nanešenoj tempera boji na bijelom listu pomoću četkice za zube, sunđera, žice za sudove, čačkalice za uši.

Tokom likovnog stvaralaštva učenicima se daje smjer korišćenjem tempera bojica (prethodno rastvorenih u vodi) i da četkicu za bojanje primjene u postupku slikanja – **prskanje**. Da bi se izvršio postupak prskanja, tuš u boji se može koristiti direktnim prskanjem lista.

Kao **podlogu za slikanje** koristi se papir za crtanje na gruboj strani, koji dobro prima boju.

Nastavnik vodi razgovor o Suncu (mjesto izlaska i mjesto zalaska) gledajući fotografije i umjetničke slike.

Zalazak Sunca

Izlazak Sunca

Učenici se upućuju da samostalno slikaju na dati motiv „Izlaska/zalaska sunca“ tempera bojicama, mlin bojama ili tušem u boji koristeći boju, prostor, harmoniju boja. Oni dobijaju smjernice u umjetničkom stvaralaštvu da kombinuju različite slikarske tehnike i postupke primjenjujući boju, prostor i harmoniju boja.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, pregled i analiza u odnosu na sredstva i materijale za slikanje (tempera bojice, vodene bojice, tuš u boji).

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, materijali za slikanje: tempera bojice, vodene bojice, bijela tempera bojica u velikoj tubi, čaše za vodu, tuš u boji.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela.
- Učešće u izradi sopstvenih djela.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom maternji jezik, oblast Književnost, izražavanje i stvaranje pri pričanju priče na zadatu temu. Učenici odjeljenja maternjeg jezika imaju zadatak da napišu priču zasnovanu na sopstvenom likovnom djelu „Jedan dan izlaska sunca“ ili „Jedan dan zalaska sunca“.

Šesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za slikanje (tempera boje, vodene boje, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/mješoviti mediji).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi različite tehnike i postupke u slikanju (kupanje, grebanje, prskanje, kolaž/mješavina medija, itd.).

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Kroz tehniku **Oluja ideja** učenici izražavaju svoja znanja o slikarskim sredstvima i materijalima (tempera bojice, vodene bojice, tuš u boji, četkica).

Kroz tehniku **Oluja ideja** iskazuju svoja znanja o različitim tehnikama i postupcima u slikanju (kupanje, grebanje, prskanje). Ističu izazove sa kojima su se suočavali u likovnom izrazu datog motiva „Izlazak i zalazak Sunca“.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Nastavnik objašnjava tehniku slikanja **kolaž/miks medija**. To je tehnika koja koristi bilo koju vrstu materijala (novine, fotografije, časopisi, listovi u boji, hameri u boji, samolepljivi papir u boji) za pravljenje kolaža, mješavine/miks raznih materijala.

Nastavnik prezentuje slike napravljene u **kolažu/miks medija** i daje objašnjenje o njima.

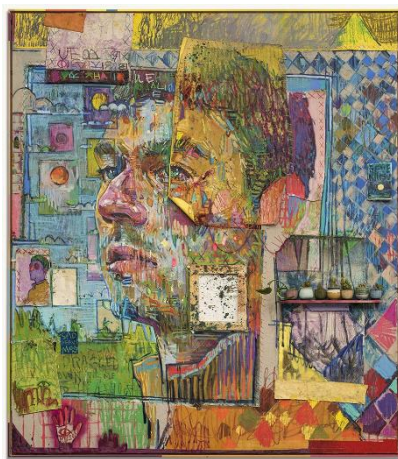
Tehnika Miks/medija

Od novine, fotografije, boje, keramike.

Tehnika Miks/medija

Od novine, tkanine, boje.

Tehnika Miks/medija

Od novine, fotografije, boje.

Učenici diskutuju o predstavljanim slikama. Ističu svoja razmišljanja o onome što su primjetili na slikama.

Nastavnik podstiče diskusiju sa učenicima o tehnici i postupku slikanja u kolaž/miks medija.

Učenici dobijaju upute da koriste **kolaž/miks medija** pri stvaranju likovne kompozicije na slobodnu temu.

Dobijaju upute da pri likovnom stvaranju stvore sliku koristeći likovne elemente boju i oblik.

Boja je likovni element kroz koji izražavamo svoje umjetničke ideje, emocije, psihološka stanja i estetske stavove. Prva podjela boja je na primarne (crvena, plava, žuta) i sekundarne (narandžasta, zelena i ljubičasta).

Oblik je likovni element koji je zastupljen u svim oblastima umjetnosti: crtežu, vajanju, slikarstvu, grafici i dizajnu. Oblik svojim izgledom utiče na osobu. Svi predmeti, uključujući i nas same, imaju oblik po kojoj se prepoznamo.

Učenici su podijeljeni u četiri grupe od po 4 do 5 učenika. Svaka grupa ima zadatak da napravi kolaž po sopstvenom izboru od različitih materijala (novine, fotografije, časopisi, listovi u boji, hameri u boji, kolaž u boji, tempera bojice, četkica) i da ih kombinuje kako bi prema sopstvenoj viziji napravio cjelovito umjetničko djelo.

Zatim slijedi prikaz grupnog rada o tehnici i postupku u slikanju **kolaž/miks medija**.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izložba umjetničkih djela, razmatranje i analiza istih u odnosu na sredstva, slikarski materijal, način korišćenja i kombinovanja materijala za rad.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, novine, fotografije, časopisi, kolor listovi, hameri u boji, samolepljivi kolaž, tempera boja, četka, tuš u boji.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela.
- Učešće u izradi zajedničkih radova.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa svim predmetima prema sadržaju časa.

- Na primjer, sa predmetom Prirodne nauke, temom Prostor i nebeska tijela, kroz istraživačke aktivnosti o svemiru. Planete se mogu napraviti od novina, svemir od tamnoplavog papira, zvijezde od plastike itd.
- Na času odeljenske zajednice kada se govori o prijateljstvu. Na primjer, fotografije svih učenika na pozadini obojenih listova zalepljenih na hamer.

Sedmi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za slikanje (tempera bojice, akvareli, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/mješoviti mediji...).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Kombinuje materijale, sredstva, tehnike i postupke i stvara sliku.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Na početku časa učenici su podijeljeni u parove. Igraju igru „Izvuci predmet“. Jedan učenik iz para vezuje oči svom prijatelju povezom i prati ga do unaprijed određenog mjesta. Učenik sa povezom na očima odlazi na mjesto gde su izloženi svi materijali potrebni za slikanje (tempera boje, vodene boje, četke, novine, fotografije, časopisi, pasulj, pirinač, leća i drugi materijali). Treba da uzme tri vrste materijala i da ih donese prijatelju sa kojim će kasnije raditi u paru. Pri tome ih imenuje.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Učenici diskutuju:

1. Koje slikarske tehnike i postupci se koriste u slikanju?

Mogući odgovori: kupanje, tempera, akvarel, grebanje, sprej...

2. Objasnite kako se radi sa tehnikom **kolaž/miks mediji**.

Mogući odgovori: sa kombinacijom novina, fotografija, časopisa, listova u boji, hamer u boji, samolepljivih kolaža.

3. Koje prirodne materijale možeš koristiti?

Mogući odgovori: lišće, trava, zrna...

Učenici su prethodno bili podijeljeni u parove. Svaki par dobija uputstva od nastavnika da rade i kombinuju materijale, sredstva i kreiraju sliku prema onome što su prethodno nacrtali. Učenici mogu da koriste temperu, vodene boje i četke za primjenu drugih tehnika slikanja i naučenih postupaka, kao što su kupanje i grebanje.

U toku rada učenici primjenjuju tehniku **kolaž/miks medija**. Kombinuju materijale i sredstva, ali i druge slikarske tehnike i stvaraju sliku. Koriste se različita zrna od prirodnih materijala (pasulj, pirinač, leća).

Nastavnik daje uputstva učenicima da slikaju po motivu po sopstvenom izboru.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Prezentacija rada u parovima. Diskusija o načinu kombinovanja prirodnih materijala (zrna pirinča, pasulja, leća) sa **kolažom/miks medija** (novine, fotografije, časopisi). Izložba crteža u učionici.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, novine, fotografije, jesenje lišće, grane drveća, cvijeće i drugi prirodni materijali, časopisi, žitarice (pasulj, pirinač, leća), tempera boje, vodene boje, četke.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela (slikanje).
- Učešće u izradi radova u paru.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom Prirodne nauke, temom Promjene materijala, u nekim aktivnostima pri opisivanju promjene materijala.

Osmi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za slikanje (tempera boje, vodene boje, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/miks mediji).

STANDARDI OCJENJIVANJA

Kombinuje materijale, sredstva, tehnike i postupke i stvara sliku.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (7 minuta)

Nastavnik demonstrira crteže učenika koji su prethodno napravljeni. Crteži su rađeni tempera bojicama, akvarelima, četkom, od prirodnih materijala (pasulj, pirinač, leća), od kolaža/miksa, novina, fotografija, časopisa.

Nastavnik može prezentovati i sljedeće likovne radove:

Ptice

Slika jesenjeg lišća

Cvjetni venac

[collage mixed media art - Bing images](#)

Nakon prezentacije učenici odgovaraju na postavljena pitanja:

1. Od kojih prirodnih materijala su napravljene slike?
2. Koja sredstva i materijali se koriste?

Učenici uočavaju razlike između urađenih crteža i prikazanih crteža.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik daje uputstva kako da učenici kombinuju materijale i sredstva, tehnike i postupke koji će im biti pokazani. Učenike upućuje da koriste tuš u boji i primjenjuju postupak prskanja. Od prirodnih materijala treba koristiti različite biljke (cvijeće, lišće, grane). Za tehniku **kolaž/miks medija** da koriste lišće u boji, hamere u boji, samolepljivi papir u boji.

Učenici su podijeljeni u male grupe, u zavisnosti od broja učenika u odjeljenju. Svaka grupa dobija smjer za rad i kombinovanje materijala, sredstava, tehnika i postupaka i kreiranje slike motiva po sopstvenom izboru.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (8 minuta)

Prezentacija grupnog rada, diskusija o načinu kombinovanja materijala (prirodni materijali: cvijet, lišće, grane), sredstva (listovi u boji, hameri u boji, samolepljivi papir u boji), tehnike (**kolaž/miks medija**) i postupci (prskanje) prilikom kreiranja slike.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, čaršavi u boji, prirodni materijali: cvijet, lišće, grane, listovi u boji, hameri u boji, samolepljivi papir u boji, tuš u boji.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Stvorena likovna (umjetnička) djela.
- Učešće u izradi zajedničkih radova.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom Muzičko vaspitanje, tema Pjevamo, sviramo i plešemo kada učenici obrađuju dječiju pjesmu sa sadržajem o jesenjem lišću, jesenjim plodovima ili jesenjem cvijeću. Kroz likovno stvaralaštvo može se predstaviti sadržaj pjesme.

Nakon ostvarivanja standarda iz treće teme „Plastično oblikovanje i građenje“ učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

- da koristi različite podloge, sredstva i materijale za plastično oblikovanje i građenje i da primjenjuje različite tehnike i postupke u oblikovanju plastike: rezbarenje, grebanje, perforiranje i crtanje, postupci dodavanja i oduzimanja, kaširanje;
- stvara kompoziciju modelovanjem predmeta i trodimenzionalnih oblika i izradom modela od otpadnih materijala;
- predstavlja prostor kombinovanjem i komponovanjem i da komponuje gotove forme pri stvaranju složene kompozicije.

Učenik/učenica će:

- poboljšava manuelne vještine za oblikovanje i građenje;
- razvija sposobnost za estetsku procjenu umjetničkih djela.

Deveti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, materijale, tehnike i postupci za plastično oblikovanje i građenje (glina, plastelin, brašno, tijesto, prirodni i vještački materijali, geometrijski oblici, voće, rezbarenje, grebanje, perforacija, kaširanje)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi i kombinuje različite podloge, sredstva i materijale za oblikovanje i građenje.

Primjenjuje različite tehnike i postupke u stvaranju oblika i zgrada.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Kroz tehniku Minuta razmišljanja, učenici se podsjećaju na sve materijale koje su radili tokom protekle školske godine na časovima Likovnog vaspitanja.

Mogući odgovori: perle, papir, drvo, glina, plastelin.

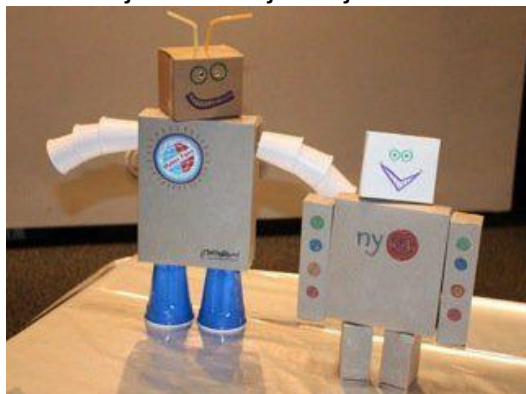
Kroz tehniku **Minuta razmišljanja** učenici se podsjećaju na sve tehnike sa kojima su radili tokom protekle školske godine na časovima Likovnog vaspitanja.

Mogući odgovori: sečenje, lepljenje, preklapanje, spajanje.

Nastavnik objašnjava sredstva, materijale, tehnike i postupke za plastično oblikovanje i građenje koji će se koristiti u trećem razredu. Materijali za plastično oblikovanje i građenje: glina, plastelin, brašno, tijesto, prirodni i vještački materijali. Tehnike i postupci za plastično oblikovanje: rezbarenje, grebanje, perforiranje, crtanje, kaširanje.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Svaki učenik na klupi izlaze kartonsku ambalažu koju je doneo. Tehnikom **Oluja ideja** dobija se odgovor na pitanje šta mogu da naprave od te ambalaže i da to koriste u igri. Učenici izražavaju sve svoje ideje. Nastavnik najavljuje da će napraviti **robota**.

Nastavnik daje uputstva učenicima kako da koriste kartonsku ambalažu, o načinu spajanja, lepljenja i izrade dijelova robota.

Koristeći kartonsku ambalažu različitih oblika i veličina, učenici stvaraju robota spajanjem i lepljenjem, primjenjujući oblik sopstvene mašte. Uče da stvaraju cjelinu od više oblika različitih veličina.

Nastavnik daje uputstvo da pravilno rasporede kartonsku ambalažu (kutije za lijekove, sirup, parfem, cipele...) kako bi se napravio robot. Učenici se upućuju da koriste kutije odgovarajućeg oblika i veličine kako bi predstavili svaki dio tijela robota.

Materijal za izradu robota: kartonska ambalaža različitih oblika i veličina, tempera boje, četke, dugmad, lijepak, štapići.

Postupak izrade robota:

1. Pravilan raspored ambalaže za svaki dio tijela.
2. Spajanje svih dijelova pomoću lijepka.
4. Bojenje robota tempera bojicama po izboru.
5. Izrada dijelova glave (oči, nos, usta) pomoću dugmadi, štapića, samolepljivog papira u boji.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Izložba robota napravljenih od kartonske ambalaže, razmatranje i analiza gotovih proizvoda u odnosu na primjenu različitih tehnika i postupaka u kreiranju oblika i građe.

Vodi se diskusija na pitanja 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Kartonska ambalaža (kutije za lijekove, sirup, parfem, cipele), tempera boje, četke, dugmad, lijepak, štapići i drugi materijali za višekratnu upotrebu.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.

- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).

Nastala umjetnička djela (preciznost, pedantnost, kreativnost i odgovarajući spoj dijelova tijela u odnosu na pakovanje).

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija sa predmetom Matematika, tema Geometrija, kroz aktivnost za prepoznavanje i imenovanje 3D oblika. Učenici na času matematike posmatraju različite modele 3D oblika koji se koriste za izradu ambalaže sa kojom će kreirati robota. Nakon izrade robota, imenuju 3D oblike od kojih je napravljen.

Nakon ostvarivanja standarda četvrte teme „Štampanje, dizajn i vizuelne komunikacije“, učenik/učenica će biti sposoban/sposobna da:

- štampa samostalno kombinacijom šablona i otisaka;
- izrađuje šare, ornamente, nakit i ukrase koristeći različite likovne elemente, sredstva, materijale, tehnike i postupke za dizajn;
- koristi kompjuter, štampač i fotoaparatus za dizajn i izradu ukrasa;
- razlikuje ilustraciju, fotografiju, korice knjige, poster i plakat.

Učenik/učenica će:

- razviti kreativnost i estetske vrijednosti;
- njegovati higijensko-tehničke i radne navike.

Deseti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Štampanje: podloge, sredstva, materijali, tehnike, postupci i elementi (šablon, pečat, kartonski pečat, otisak, šara, ukras)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Izrađuje pečate koristeći prirodne materijale.

SCENARIO ČASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Nastavnik postavlja problemsku situaciju (učenici treba da zamisle da su u prirodi gdje moraju da provedu dan).

Učenici odgovaraju na postavljeno pitanje: Šta sve iz prirode mogu da koriste za igru kako bi dan učinili zanimljivijim? Razmišljaju i nude rješenje za postavljeno problemsko pitanje.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Nastavnik pokazuje učenicima „magičnu kesu“ u kojoj se nalaze tri kesice sa različitim prirodnim materijalima (listovi i grančice različite dužine i debljine), citrusno voće (limun, narandža), krompir.

Učenici su podijeljeni u 4 grupe. Predstavnik svake grupe izvlači kesu od prirodnih materijala. Nastavnik svakoj grupi daje uputstva za rad.

Prva grupa koja je izvukla citrusno voće (limun, narandže), prethodno isečene na pola, dobija uputstva za rad:

1. Da nanose odgovarajuću boju tempere veće gustine na svako citrusno voće.
2. Pritisnite dio u boji, umjerenim stiskom ruke, na list bloka.
3. Za svaki otisak može se primjeniti drugačija boja, ali nije obavezno.
4. Štampanjem se ponavlja isti oblik više puta.

Druga grupa koja je crtala lišće sa drveća različitih oblika dobija uputstva:

1. Da nanose boju na hrapavu stranu prirodnog lista.
2. Pritisnite dio u boji, umjerenim stiskom ruke, na list bloka.
3. Tapša se rukom da bi se dobio jasniji utisak.

Treća grupa koja je crtala grančice različite dužine i debljine dobija smjernice:

1. Da precizno nanese boju na grančice.
2. Pritisnite dio u boji, umjerenim stiskom ruke, na list bloka.
3. Sa otiscima grančica praviti oblike (silueta čovjeka, razgranato drvo...)

Četvrta grupa koja je nacrtala krompir (nastavnik je prethodno napravio nekoliko oblika) dobija uputstva:

1. Da nanesu boju tempere veće gustine po svom izboru.
2. Pritisnite dio u boji, umjerenim stiskom ruke, na list bloka.
3. Boju treba primjeniti na svaki otisak.
4. Štampanjem se ponavlja isti oblik više puta.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvođenje zaključka (5 minuta)

Svaka grupa izlazi i predstavlja svoje kreacije. Učenici drugih grupa daju svoje mišljenje o uspješnosti štampe, o potpunoj popunjenosti prostora, o preciznosti i pedantnosti u radu, kao i o izazovu štampe korišćenjem prirodnih materijala.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najinteresantnija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, „magična torbica“, tri male kese, prirodni materijali (listovi i grančice), citrusno voće (limun, narandža), krompir, tempera bojice, četka, prostirka - bijeli list iz bloka broj 3.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Nastala umjetnička djela (štampanje).
- Učešće u izradi zajedničkih radova.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

1. Međupredmetna integracija sa predmetom Muzičko vaspitanje, tema Pjevamo, sviramo i plešemo, kroz obradu pjesme sa temama - voće.

2. Međupredmetna integracija sa predmetom Matematika, tema Operacije sa brojevima, sadržaj Razlomak. Na času matematike nastavnik koristi prirodne materijale (voće) koji su podijeljeni na polovine kada objašnjava pojam dijela cjeline.

Dodatak Priručniku namijenjen daljem objašnjenju materijala i sredstava za rad. (Ovaj odjeljak je SAMO za nastavnike.)

PODLOGA ZA CRTANJE

1. Papir – blok broj 3.
2. Karton – kaširan/nekaširan.
3. Slikarsko platno.
4. Plastične folije, film-folije, folije u boji (grafoskopske folije), folije od otpadnog materijala koje djeca mogu naći kod kuće.
5. Sve vrste papira i kartona za štampu.
6. Koža.
7. Plastika (kutije, flaše, plastika u boji).

MATERIJALI ZA CRTANJE

1. Olovke: HB, B1, B2, B3... Ne koriste se tvrde olovke tipa „H“.
2. Olovke u boji (drvene bojice).
3. Masni pastel (krejon - masne bojice).
4. Suhi pastel.
5. Krede u boji.
6. Tuš (osnovna crno-plav).
7. Tuš u boji.
8. Tempera bojice.
9. Akvarel bojice (vodene bojice).
10. Flomasteri u boji (tanki i debeli).

PRIBOR ZA CRTANJE I SLIKANJE

1. Tuš pero.
2. Više vrsta pera.
3. Grančica ili trska. (Ovaj alat izoštrava učitelj u obliku pera.)
4. Četke za akvarel.
5. Četke za temperu.

MATERIJALI ZA MODELIRANJE (GRAĐENJE)

1. Glina.
2. Plastelin.
3. Tijesto od brašna.

DRUGE MATERIJALE POTREBNE ZA UMJETNIČKO IZRAŽAVANJE

1. Razne vrste lijepka za papir i plastiku.
2. Kolaž papiri (samolepljive ili nelepljive).
3. Razne vrste časopisa, novina.
4. Razne vrste tekstila i kože.
5. Lak za kosu za fiksiranje pastela i krede u boji. (Ova koristi samo nastavnik.)
6. Krompir, citrusno voće, lišće, grane, kora drveta i drugo.

M-r Filip Fidanovski

Žaklina Ristovska

M-r Vesna Boškowska

Radni listovi

**Materijali za učenje
Likovno obrazovanje
za III razred devetogodišnjeg
obrazovanja**

3

Radni listovi
Materijali za učenje
Likovno obrazovanje
za III razred devetogodišnjeg
obrazovanja

3

Dragi učenice,

Umjetnost je sastavni dio ljudskog života i izražava se kroz crtež, slikarstvo, grafiku, skulpturu i dizajn.

Materijali za rad i uputstva vašeg nastavnika biće vaš vodič u nadogradnji vašeg znanja, likovnih tehnika i vještina u oblastima umjetnosti:

1. Crtanje.
2. Slikanje.
3. Plastično oblikovanje i građenje.
4. Štampa, dizajn i vizuelne komunikacije.

Neka vam časovi likovnog obrazovanja budu zadovoljstvo, unaprijedite svoj likovni jezik uz pomoć materijala za učenje likovnog obrazovanja. Kreirajte umjetnička djela primjenjujući nova znanja iz likovne umjetnosti.

Od autora

PRVA TEMA: CRTANJE

U ovoj temi ćeš naučiti:

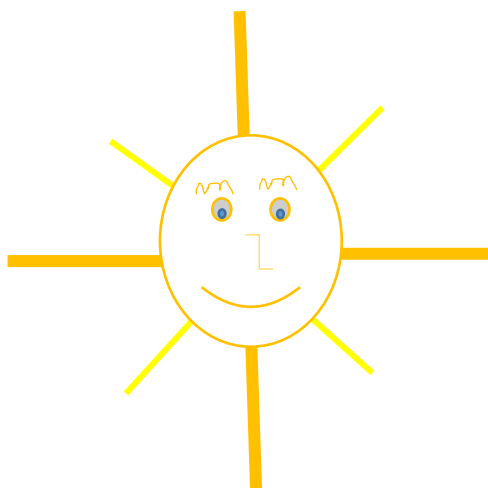
- ☐ da crtaš koristeći različite podloge, sredstva i materijale za crtanje;
- ☐ da koristiš nove likovne elemente u crtežu: prostor, teksturu, ritam i konturnu liniju;
- ☐ da koristiš senčenje i tuš prilikom crtanja;
- ☐ da koristiš kompjuter za crtanje predmeta, likova i pojava iz svog okruženja.

Učenik/učenica:

- ☐ razvijaće kreativnost i sticati manuelne vještine.
- ☐ negovaće higijensko-tehničke i radne navike.

Podsjetite se!

Pažljivo pogledajte crtež i u svakoj kutiji nacrtajte liniju koja se pojavljuje na crtežu. Ispod toga zapišite vrstu linije.

CRTAČKE PODLOGE

Likovni jezik

Podloga je materijal na kome se crta, slika ili dizajnira.

Vrste podloga za crtanje su: papir, karton, folija, plastika, platno, koža.

Olovka, olovke u boji, bojice, flomasteri su **sredstva i materijali za crtanje**.

Linija je produženo kretanje jedne tačke.

Linija može biti kriva i ravna linija, debela i tanka itd.

Papir

Tekstil i koža

1. Zapišite na kakvoj podlozi za crtanje su djeca crtala.

2. Zaokružite podloge za crtanje koje ste koristili prilikom crtanja.

a) papir b) karton c) folija č) plastika ć) tkanina d) koža

3. U tabeli pronađite riječi koje označavaju podloge za crtanje i obojite ih različitim bojama.

O	M	S	I	F	NJ	Z	A	F	M	F	N
N	K	P	A	P	I	R	J	A	K	O	T
T	O	G	A	F	E	U	S	G	T	L	Z
A	Z	O	Z	R	R	I	D	R	J	I	LJ
L	A	P	D	J	T	O	A	H	H	J	S
P	L	A	S	T	I	K	A	J	G	A	Z

CRTAČKI MATERIJALI I SREDSTVA

Likovni jezik

Tuš je tečnost, materijal kojim se crta. Može biti u raznim bojama. Predstavlja svaki detalj onoga što crta.

Perce/pero je sredstvo za nanošenje tuša.

Drvo je sredstvo za nanošenje tuša uz pomoć šiljastog vrha.

Tanka četka je sredstvo za nanošenje tuša. Može se koristiti za popunjavanje površina u tamnijim i svetlijim tonovima crne ili druge boje tuša. Može se kombinovati sa percom/perom.

Ovim materijalima i sredstvima za crtanje crta se na glatkoj površini. Hamer je najpogodniji.

Konturna linija označava vidljive granice objekta.

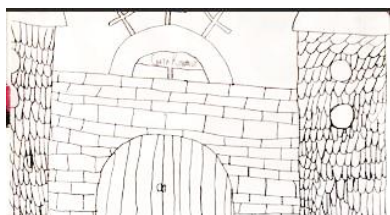
Konturna linija

Crtački materijali sredstva

1. Povežite materijale za crtanje i sredstva sa crtežom na koji su primjenjeni.

kombinacija uljanog pastela (uljane bojice)

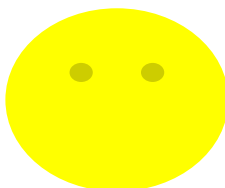

tuš sa percom

tuševi u boji so drvcetom

tuš sa perom i tanka četka

2. Nacrtajte konturnu liniju sa tušem.

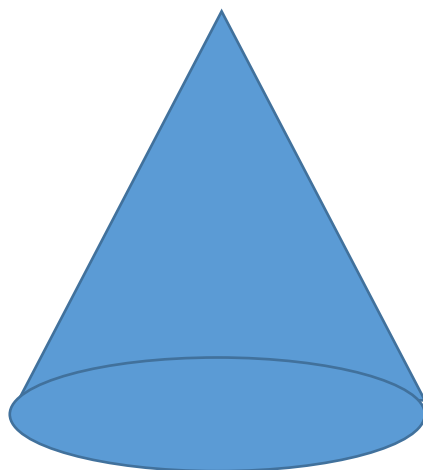
Likovni jezik

- ❑ **Senčanje** je tehnika crtanja sjenke tijela ili predmeta. Svjetlost i sjenka su neodvojivi fenomeni i svako tijelo ili predmet im svoju sjenku.
- ❑ Popunjavanje olovkom, t. j. crtanje finih linija olovkom naprijed-nazad tako da olovka klizi po papiru svo vrijeme naziva se senčenje.
- ❑ Za ovu tehniku najbolje je crtati olovkom, a linije konture tušom i perom.

Popunjavanje olovkom

1. Zasenčite ove 3D oblike olovkom. Odakle je izvor svjetlosti?

Likovni jezik

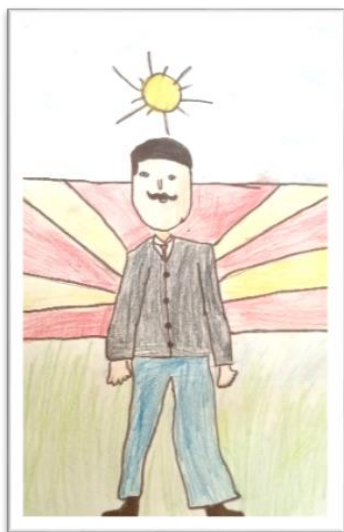
- ❑ **Monohromno** – crtanje samo jednom bojom.
- ❑ Primjeri kombinovanja crtačkih tehnika i materijala u likovnom stvaralaštvu:

1. Crtanje konturnih linija tuševima u boji, a unutrašnjost drvenim bojicama.
2. Iscrtavanje konturnih linija flomasterom, a unutrašnjost i ostale dijelove drvenim bojicama.
3. Crtanje pomoću *Paint* alata – olovka, boja, kanta za boju, razni 2D oblici.
4. Crtanje drvetom i olovkom, tuširanje i senčenje predmeta.

Učnički crtež –
monohromatski crtež sa plavom
bojom

1. Pažljivo pogledajte crteže učenika i odredite kombinaciju crtačkih tehnika i materijala.

Učnički crteži učenika III b
razreda iz OOŠ „Braća
Miladinovci“, Aerodrom,
Skoplje

Filip Cvetkov IV a
OOU „Kiril Pejčinović“ Skopje

DRUGA TEMA: SLIKANJE

U ovoj temi ćeš naučiti:

- ☐ da u slikanju koristiš različite tehnike, podloge, sredstva i materijale;
- ☐ da slikaš koristeći primarne i sekundarne boje;
- ☐ da razlikuješ originalno umjetničko djelo od reprodukcije;
- ☐ da stvaraš likovnu kompoziciju hladnim i toplim bojama;
- ☐ da koristiš kompjuter i druge digitalne uređaje u slikanju;
- ☐ da razvijaš kreativnost kroz slikanje;
- ☐ da razvijaš i da neguješ higijensko-tehničke i radne navike.

Podsjetite se!

Kojim slikarskim materijalom i sredstvima su napravljena ova umjetnička djela?

Učenički crteži učenika III b razreda OOU „Braća Miladinovci“, Aerodrom, Skoplje

TEHNIKA KOLAŽ/MIKS MEDIJA

Likovni jezik

❑ **Kolaž/miks medija** je tehnika/postupak u kojoj se koristi bilo koja vrsta materijala (novine, fotografije, časopisi, listovi u boji, hameri u boji, obojeni samolepljivi papir) za pravljenje kolaža, mješavine/miks različitih materijala.

1. Ispod svakog likovnog rada zapiši od kojih je materijala napravljen.

KOMBINOVANJE SLIKARSKIH TEHNIKA I MATERIJALA

Likovni jezik

- ❑ Kombinovanje slikarskih tehnika, postupaka, prirodnih i vještačkih materijala, kao i slikarskih materijala, stvara mogućnost umjetniku da kreira **sliku po sopstvenoj kreaciji i zamisli**.
- ❑ Motivi za sliku mogu biti različiti, ali i po slobodnom izboru umjetnika.
- ❑ Pokušajte da napravite takvu sliku od različitih materijala i tehnika.
- ❑ Neka vas ova ideja podstakne da kreirate sliku svoje kreacije.

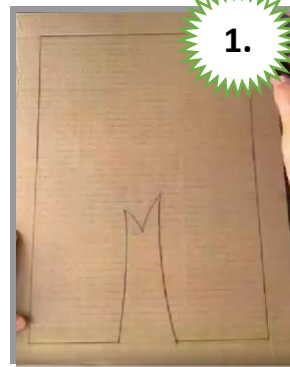

Ideja je preuzeta iz [Simple Crafts for Kids](#).

Potreban materijal:

1. Vještački materijal: samolepljiva traka/folija, makaze.
2. Prirodni materijal: lišće drveća, cvijeće, biljke i drugo.
3. Materijal za slikanje: karton, tempera bojice, četke.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

LIKOVNI KVIZ 1 – PLASTIČNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE

1. Zaokružite materijale koje možete koristiti za izradu robota. (Postoji više tačnih odgovora.)

- a) glina b) papir c) plasteline č) brašno ć) tijesto
d) staklo dž) pijesak đ) vuna e) perle

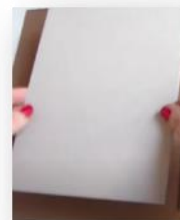

2. Zaokružite koje umjetničke tehnike i postupke plastičnog oblikovanja i građenja možete koristiti da napravite robota.

- a) modeliranjem gline b) grebanjem papira
c) perforacijom plastelina č) sa dubljenjem u brašno
ć) sa kaširanjem tijesta d) crtanjem po pijesku
dž) spajanjem i lijepljenjem raznih vrsta kutija

3. Šta je kaširanje?

- a) Kaširanje je pokrivanje, premazivanje, lijepljenje, lijepljenje nečega listovima, slojevima nečega;
b) Kaširanje je spajanje listova lijepljenjem;

- c) Kaširanje je lijepljenje papira na jaču podlogu, naprimjer, karton.

4. Zaokruži tačne korake u pravljenju dvorca geometrijskih oblika od gline:

- a) oblikovanje gline vodom i štapom do željenog 3D

oblika (kocka, konus, kocka, lopta, piramida...);

b) priprema materijala (gline, voda, štap za oblikovanje, tempera bojice);

c) spojite 3D oblike i napravite palatu od gline;

č) primjena umjetničkih tehnika rezbarenje, grebanje;

a) priprema materijala (gline, voda, štap za oblikovanje, tempera bojice);

b) oblikovanje gline vodom i štapom do željenog 3D oblika (kocka, konus, kocka, lopta, piramida...);

c) primjena umjetničkih tehnika rezbarenje, grebanje;

č) spajanje 3D oblika i stvaranje dvorca od gline;

a) spojite 3D oblike i stvaranje dvorac od gline;

b) priprema materijala (gline, voda, štap za oblikovanje, tempera bojice);

c) primjena umjetničkih tehnika rezbarenje, grebanje;

č) oblikovanje gline vodom i štapom do željenog 3D oblika (kocka, lopta, piramida...).

Tehnike i postupke za rad sa glinom možete pogledati na ovom linku:

[How to make 3D shapes in Clay | 3D Shapes clay model | Basic shapes in Clay work - Bing video](#)

PEČATI OD PRIRODNIH MATERIJALA

Likovni jezik

- ❑ Štampanje je likovna tehnika koja je veoma zanimljiva i kreativna.
- ❑ Kada se stvara likovna tvorba štampanjem, koriste se temperne bojice, četke i sl.
- ❑ Pečati se mogu napraviti od prirodnih materijala, naprimjer, krompir (krompir-pečat), od lišća sa drveća, razni plodovi, grančice drveća, kamenčići i sl.)

Razgledaj fotografije, izaberi pečat od prirodnih materijala i kreiraj likovnu tvorbu motiva po tvom izboru.

Pečati od lišća sa drveća

Pečati od kamenčića

Pečati od plodova

Materijali za izradu pečata od krompira

Jedanaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u crtežu (konturna linija, prostor – dubina, blizu/daleko, unutrašnje/spoljašnje, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Pravi prikaz prostora (dubina, blizu/daleko, unutrašnji/spoljašnji) i predstavlja ga na crtežu.

SCENARIO ČAASA

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Učenici zajedno sa učiteljicom izlaze u školsko dvorište i posmatraju okolinu. Nabrajaju predmete koje primjećuju. Odgovaraju na postavljena pitanja:

1. Koji predmeti su bliže vama?
2. Koji predmeti su dalje od vas?
3. Šta mislite, da li je školsko dvorište zatvoreni prostor? Zašto?
4. Šta je za vas otvoreni prostor??

Učenici daju odgovore na osnovu sopstvenog razmišljanja.

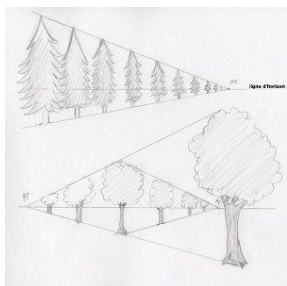
Igra „Kartonske kutije” (prijedlog za dodatnu aktivnost)

Učenici koriste kartonske kutije različitih veličina, koje imaju dovoljno prostora da učenici uđu unutra i osete prostor. Kada su kutije zatvorene unutra je mracno, a kada se otvore, svetlo.

GLAVNE AKTIVNOSTI– iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik pokazuje umjetnička djela kako bi objasnio značenje bliskog/dalekog i unutrašnjeg/spoljašnjeg prostora kroz koje zajedno sa učenicima dolaze do saznanja o značenju bliskog/dalekog, odnosno unutrašnjeg/spoljašnjeg prostora.

- ❑ Ako su sve figure na crtežu iste veličine, onda imamo ideju da su sve podjednako udaljene. Ako su figure različitih veličina, onda su na crtežu prikazane po redu, na prvom planu predmet je veći, a na drugom planu predmet je manji. Tada dobijamo ideju da su neke brojke blizu, a neke daleko. (Strana 5 u radnim listovima.)

Čini se da su velike figure blize, a male figure dalje. Učitelj objašnjava da ako želimo da predstavimo figuru koja je bliska, crtamo je većih dimenzija. Ostale figure su nacrtane manjih dimenzija tako da su predstavljene dalje.

Vinsent Van Gog

Nastavnik koristi primjere kroz koje će učenici moći da sagledaju unutrašnji (zatvoreni) i spoljašnji (otvoreni) prostor. **Unutrašnji** ili zatvoreni prostor je napravljen od strane čovjeka da služi određenoj svrsi. **Spoljni** ili otvoreni prostor je prostor u kome se kreću ljudi, životinje, automobili, vjetar i oblaci, avioni itd.

Kroz tehniku **Bura ja ideja** od učenika se traži da navedu primjere iz svakodnevnog života zatvorenog i otvorenog prostora.

Učenicima se daje uputstvo da podijele papir na pola crtanjem vertikalne linije. Na jednoj polovini da predstavlja unutrašnji prostor, a na drugoj spoljni prostor. Zatim slijedi samostalan rad po sopstvenoj zamisli.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – donošenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje umjetničkih djela, razmatranje i poređenje istih u odnosu na zastupljeni unutrašnji i spoljašnji prostor u umjetničkim djelima.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija?

3. Zašto vam je ta aktivnost najzanimljivija? 4. Zašto je važno ono što smo naučili, šta će se dogoditi ako neprikladno prikažemo predmete?

SREDSTVA

Primkeri slika Van Goga sa interneta, olovka, blok br. 3.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika o prostoru (blizu/daleko).
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (ucesće u aktivnostima).
- ❑ Ucesće u analizi zajedničkih radova u odnosu na prostor (unutrašnji/spoljni).

Prema standardu ocjenjivanja: Stvara predstavu prostora (blizu/daleko, unutra/spolja), nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Da objasne o prostoru (**blizu/daleko**).
- ❑ Da uoce **unutrašnji/spoljni prostor**.
- ❑ Da anliraju crteže saučenika u odnosu na prostor (**blizu/daleko**).
- ❑ Da anliraju crteže saučenika u odnosu na prostor (**unutrašnji/spoljni prostor**).

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu (ček-listu), odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

Međupredmetna integracija sa predmetom Makedonski jezik, nastavni sadržaj „Usmeno i pismeno izražavanje i stvaranje”. Učenici na času makedonskog jezika izražavaju se usmeno/pismeno na temu: „Prostor oko mene”, prema sopstvenom crtežu koji su napravili na času Likovnog vaspitanja.

Dvanaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u crtanju (konturna linija, prostor-dubina, blizu/daleko, unutrašnje/spoljašnje, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Uočava ritam u prirodi i samostalno ga primjenjuje na crtežu.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (7 minuta)

Učenici uočavaju gdje se u školskom dvorištu ponavljaju linije, oblici i boje i objašnjavaju. (Koliko listova na drvetu ima isti oblik? Koliko biljaka u školskom dvorištu ima istu boju? Na kojem se voću ponavljaju iste linije?)

Mogući odgovori učenika:

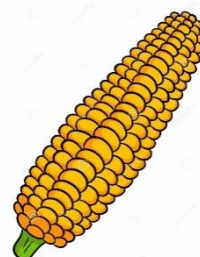
1. Isti oblici cvijeća.
2. Ponavljanje iste boje biljaka.
3. Svi listovi na drvetu imaju isti oblik.
4. Ista drveća poređana jedno do drugog – drvored.
5. Ponavljanje linija šišarke itd.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik demonstrira likovne radove koji prikazuju ritam linija, oblika i boja u prirodi.

Objašnjava da se ponavljanje oblika i boja vizuelnim jezikom naziva ritam oblika i boja. Učenici određuju i diskutuju o ritmu linija, boja i oblika svakog umjetničkog djela.

Nastavnik objašnjava ritam linija, oblika i boja.

U prirodi se svuda oko nas može posmatrati ritam linija, oblika i boja. Primjer: ritam cvjetne forme, ritam oblika drveta, ritam boje i oblika kišnih kapi, ritam linija voća (kukuruz, pšenica), ritam linija tijela ribe itd.

Nastavnik pokazuje kočan kukuruza i podstiče diskusiju:

- ❑ Kakav ritam primjećujete na kukuruзу?

Mogući odgovori učenika:

1. Ritam linija, ritam oblika, ritam boja.

Učenici crtaju po motivu „Kukuruz” ili „Jesenje lišće u parku” na blok-listu, tušom i perom koristeći ritam linija, oblika i boja.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (8 minuta)

Izlaganje crteža, njihovo razmatranje i analiza u smislu korišćenja ritma linija, oblika i boja. Prilikom analize radova uočavaju prikazani ritam u prirodi.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka, tuš, tuš u boji (crn, žut i narandžast), pero, karton.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili saučenika o korišćenim podlogama, alatima materijalima koje su koristili.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Učešće u stvaranju sopstvenog umjetničkog djela primjenom ritma linija, boja i oblika.
- ❑ Analiza nastalih umjetničkih djela u odnosu na primjenu ritma linija, oblika i boja.

Prema standardu ocjenjivanja: Razlikuje crteze prema upotrebljenim podlogama, sredstvima i materijalima, nastavnik treba da očekuje da učenici ispune sljedeće rezultate:

- ❑ Da objasne ritam.
- ❑ Da primjene ritam linija, boja i oblika.
- ❑ Da pravilno kombinuju blok sa materijalom za crtanje, tušem i perom.

Da analiziraju crteže saučenika u pogledu primjene ritma linija, oblika i boja.

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu (ček-listu), odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

Međupredmetna integracija

Ovaj nastavni sadržaj se može integrirati:

- ❑ sa predmetom Matematika kroz aktivnost crtanja istih 2D oblika šablonom lenjira;
- ❑ pri učenju o parnim i neparnim brojevima gdje zapisuju brojeve u istim oblicima i poređaju ih na panou.

Trinaesti čas**SADŽRAJI I POJMOVI**

Podloge, sredstva, tehnike i materijali za slikanje (tempera boje, vodene boje, tuš u boji, četke, pastel, palete, papir u boji, prirodni i vještački materijali, kolaž/miks mediji)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Upoređuje slike i razlikuje ih u pogledu materijala i tehnika koje se koriste.

SCENARIO ČASA**UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)**

Učenici gledaju foto prezentaciju o svjetski poznatim slikarima: Rembrantu, Da Vinčiju, Mikelandelu, Van Gogu, Pikasu i upoznaju se sa njihovim najznačajnijim ostvarenjima.

Rembrandt Harmens van Rijn, poznati holandski slikar. Rad ovog umjetnika je vrhunac holandske umjetnosti 17. vijeka.

Leonardo da Vinči, poznati italijanski renesansni arhitekta, inženjer, vajar, umjetnik, slikar, pronalazač, botaničar i astronom. Želeo je da zna sve o prirodi, odnosno kako ona funkcioniše. Leonardo je bio veoma dobar u proučavanju, dizajniranju i pravljenju svih vrsta zanimljivih stvari. Najpoznatiji je po svojim slikama, poput slike „Mona Liza” i drugih.

Mikelandelo di Ludoviko Bonaroti Simoni, poznatiji samo kao Mikelandelo – italijanski renesansni vajar, slikar, arhitekta, pjesnik i inženjer koji je imao veliki uticaj na razvoj zapadne umjetnosti. Bio je savremenik Leonarda da Vinčija.

Vinsent Vilem van Gog je bio holandski slikar čija su djela imala veliki uticaj na umjetnost 20. vijeka zbog živih boja i prikaza osjećanja. Danas se smatra jednim od najvećih slikara u historiji i dao je značajan doprinos počecima moderne umjetnosti.

Pablo Pikaso, formalno Pablo Luis Pikaso, je španski slikar koji se smatra jednim od najvećih majstora slikarstva u 20. vijeku. Najpoznatiji je kao osnivač kubizma. Njegove poznate slike su: „Avinjonske dame”, „Gernika” i druge.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Učenici su podijeljeni u male grupe. Nastavnik daje instrukcije učenicima da na kompjuteru pogledaju slike prethodno navedenih slikara i uporede i razlikuju slike koje posmatraju prema materijalima od kojih su napravljeni i tehnikama koje se koriste.

- ❑ Prva grupa učenika na kompjuteru gleda slike holandskog slikara Rembranta.
- ❑ Druga grupa učenika na kompjuteru gleda slike poznatog italijanskog vajara, umjetnika, slikara Leonarda da Vinčija.
- ❑ Treća grupa učenika na kompjuteru gleda slike italijanskog slikara Mikelandela.
- ❑ Četvrta grupa učenika na kompjuteru gleda slike holandskog slikara Van Goga.

- Poslednja ili peta grupa učenika gleda na kompjuteru slike španskog slikara Pabla Pikasa.

Prezentacija grupnog rada. Svaka grupa iznosi svoje mišljenje o umjetničkom autoru kojeg je istraživala u pogledu korišćenih materijala i tehnika prema kojima su slike rađene.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka

Svi učenici dobijaju radni list iz nastavnih materijala (strana 18). Nastavnik daje uputstva za pripremu nastavnog lista kako bi provjerio da li učenici umiju da razlikuju materijale i tehnike koje se koriste.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koji slikar je na Vas ostavio najveći utisak i zašto? 3. Koji su slikarski materijali i tehnike najviše korišćeni u njihovim slikama koje su vam predstavljene?

SREDSTVA

Slike svjetski poznatih slikara, kompjuter, projektor, radni list (materijali za učenje), olovka i sveska.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika o materijalima i tehnikama od kojih je slika napravljena.
- Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- Učešće u analizi zajedničkih djela u pogledu korišćenih materijala i tehnika.

Prema standardu ocjenjivanja: **Upoređuje slike i razlikuje ih u pogledu materijala i tehnika koje se koriste**, nastavnik treba da očekuje od učenika da ispune sljedeće aktivnosti:

- Da objasne materijale i tehnike od kojih je slika napravljena.
- Da nabroje materijale od kojih su slike napravljene.
- Da uoče tehnika koje se koriste.
- Da analiziraju kreacije saučenika kako bi ih razlikovali u pogledu korišćenih materijala i tehnika.

Primjer kontrolne liste (ček-lista):

Standard ocjenjivanja: Upoređuje slike i pravi razliku između njih u pogledu materijala i tehnika koje se koriste	Navodi od kojih materijala su slike napravljene.	Objašnjava materijale i tehnike od kojih je slika napravljena.	Uočava korišćene tehnike.	Analizira kreacije saučenika kako bi ih razlikovao u pogledu materijala i tehnika koje se koriste.
Ime i prezime učenika				
Gradivo je cjelosno usvojeno ✓		Gradivo je djelimično savladano +		Gradivo nije savladano?

* Prema tome, svaki nastavnik može da napravi kontrolnu listu (ček-lista), odnosno listu za praćenje napredovanja učenika.

Međupredmetna integracija sa predmetom makedonski jezik. Na času Bosanskog jezika učenici imaju zadatak da pismeno opišu zadatu temu: „Slika koja je na mene ostavila najveći utisak”.

Cetrnaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikanju (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, likovna izložba, atelje, dekoracija)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Kreira likovnu kompoziciju upotrebom primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih boja.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Preko igre „Formiraj krug“, učenici otkrivaju primarne boje (crvena, plava, žuta) i sekundarne boje (narandžasta, zelena i ljubičasta). Nastavnik pokazuje predmete u raznim primarnim i sekundarnim bojama. Učenici dobijaju uputstva u prvom krugu da postave predmete koji su obojeni primarnim bojama, a u drugom krugu da poređaju predmete koji su obojeni sekundarnim bojama.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik upućuje na diskusiju u malim grupama o podjeli primarnih i sekundarnih boja. Svaka grupa dobija trake sa primarnim i sekundarnim bojama. Učenici dobijaju zadatak da grupišu primarne i sekundarne boje i da diskutuju o istima.

Naglašava da se miješanjem primarnih boja (crvena, plava, žuta) dobijaju sekundarne boje.

- Miješanjem crvene i žute dobija se narandžasta boja.
- Miješanjem crvene i plave dobija se ljubičasta boja.
- Miješanjem plave i žute dobija se zelena boja.

Nastavnik prezentovanjem slika i pitanja, podstiče njihovu fantaziju o njihovoj dječijoj sobi iz snova. (colourful children room)

Učenici dobijaju uputstva da koriste temperne boje pri kreiranju likovne kompozicije, slikaju na motiv „Šarena soba“ tehnikom tempera, koristeći boju, jedino u boji i veličini.

Kreiraju likovnu kompoziciju sa upotrebom primarnih i sekundarnih boja i kontrasta boja.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izložba crteža, razgledanje i estetska analiza istih u odnosu na upotrebu primarnih i sekundarnih boja i kontrasta bojom.

REFLEKSIJA

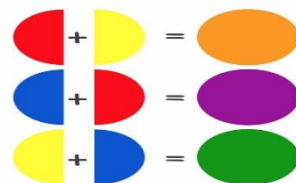
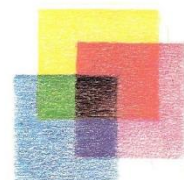
Vodi se diskusija po pitanjima: 1. Šta smo radili danas? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Kakav bi bio svijet bez boja? 4. Kako boje djeluju na nas? 5. Koja boja vam je omiljena?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka, tempera, četke razne debljine i podloga za slikanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja postavljena od nastavnika ili saučenika o tome kako se dobijaju sekundarne boje.
- Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- Učešće u izradi individualnih radova.
- Analiza crteža saučenika u odnosu na kombinaciju primarnih i sekundarnih boja.

Prema standardu ocjenjivanja: **Kreira likovnu kompoziciju sa upotrebom primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih boja**, nastavnik treba da očekuje da učenici ispune sljedeće rezultate:

- Da objašnjavaju o primarnim i sekundarnim bojama.
- Da opisuju kako se dobijaju sekundarne boje.
- Pravilno da kombinuju primarne boje.
- Da analiziraju crteže saučenika u odnosu na kombinaciju primarnih i sekundarnih boja.

*Prema ovome svaki nastavnik može da izradi listu provjere (ček-listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

Međupredmetna integracija sa predmetom Bosanski jezik preko aktivnosti pismeno da prepričavaju na temi fantazija „Šarena soba iz mog sna” prema kreiranom crtežu.

IV TEMA: ŠTAMPA, DIZAJN I VIZUELNE KOMUNIKACIJE

Likovno obrazovanje za III razred

Petnaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Dizajn i vizuelne komunikacije – sredstva, materijali, tehnike, procedure i elementi (dizajn, šablon, ornament, nakit, dekoracija, pakovanje, origami, ilustracija, fotografija, korice knjige, poster, plakat, vizuelne komunikacije, vizuelni znak, estetska procjena)

STANDARDI OCJENJIVANJA

- Dizajnira korice knjige, poster i plakat, samostalno ili u grupama.
- Kreira dizajn kroz procese lepljenja, sklapanja, vezivanja itd., pri čemu predmeti mijenjaju svoj prvobitni izgled.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Učenici se kroz multimedijalnu prezentaciju ili sa interneta (100+ New Poster Ideas, Examples & Templates - Venngage Gallery), upoznaju sa različitim dizajnom korica knjiga i postera. Pri tome razlikuju poster, plakat i korice knjige. Kroz otvorenu diskusiju objašnjavaju razliku između dizajna plakata, postera i knjige prema svom dosadašnjem znanju.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Učenici podijeljeni u male grupe, dobijaju slagalice postera, plakata i korice knjige da sastave i odrede da li je to plakat, poster ili korica knjige.

Nastavnik objašnjava i podstiče diskusiju o sljedećem:

Oblikovanje spoljašnjeg izgleda stvari naziva se **dizajnom**.

Vizuelne komunikacije su one kada osoba komunicira putem knjiga, plakata, postera, časopisa, oglasa, stripova i drugih sredstava vizuelne komunikacije. (Vizuelna komunikacija je proces kojim se informacije grafički predstavljaju kako bi se prenelo značenje na najefikasniji i najjednostavniji mogući način.) **Plakat i poster** su sredstva za razmjenu informacija i ideja. Poster ima tekst i slike i direktno prenosi vizuelne poruke. Tako za svaki koncert, proizvod, kampanju, festival itd. postoji poster koji nas putem slika i teksta obavještava o događaju. Danas se plakati izrađuju uz pomoć kompjuterskih programa u tu svrhu.

Korice knjiga privlače čitaoca koji prepoznaje i bira sadržaj koji želi da pročita. Stoga je dizajn korica knjige veoma značajan u odluci čitaoca da odabere knjigu.

U ovim sredstvima vizuelne komunikacije primjenjuju se: oblik, linija, tonska gradacija, boja, ritam, kontrast, odnosno svi likovni elementi. Plakat

i poster su slični, ali imaju neke razlike. **Poster** e štampana slika, ponekad sa tekstom, ali može biti i reklama.

Plakat je obavještenje (ili informacija) postavljeno na veliki list papira ili tabla i izloženo u javnosti. Može imati sliku, ali može biti i bez slike.

Učenicima se pokazuju primjeri korica knjiga koje su izradili učenici iz prethodnih godina, poster i plakati radi veće motivacije.

Učenici u malim grupama osmišljavaju korice knjige, plakat i poster. Svaka grupa dobija zadatak da napravi jedan dizajn kroz postupke lijepljenja, sklapanja, vezivanja itd. Oni sami biraju motiv u grupi.

- ❑ Prva grupa – dizajn korice knjige.
- ❑ Druga grupa – poster radi na kompjuteru ili tabletu. Mogu da izrade i više postera.
- ❑ Treća grupa – plakat.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (5 minuta)

Svaka grupa izlazi i prezentuje svoje radove. Učenici iz drugih grupa daju svoja mišljenja o uspješnosti u izradi dizajna korica knjige, postera i plakata. Pri analizi kazuju i koji od izučenih likovnih elemenata su primjenjeni.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija po pitanjima: 1. Šta smo radili danas? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Šta ste naučili?

SREDSTVA

Veliki hameri u boji, razni materijali (novine, časopisi, kolažna hartija, temperne boje, masne boje, flomasteri i drugo po izboru učenika), pribor za rad sa hartijom, kompjuter ili tableti.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja postavljena od nastavnika ili saučenika.
- ❑ Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Izrađena sredstva za vizuelnu komunikaciju (poster, plakat i korica knjige).
- ❑ Učešće u izradi zajedničkih radova.

Međupredmetna integracija

- ❑ Međupredmetna integracija je moguća sa svim predmetima pri izučavanju raznih sadržaja. Na primjer, izrada postera o vasioni pri učenju sadržaja iz Prirodnih nauka. Znači, jedna aktivnost za oba predmeta.

Šesnaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u **slikanju** (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, likovna izložba, atelje, dekoracija)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi likovne elemente u slikanju: **kontrast, tonska gradacija, prostor, tekstura i ritam.**

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Učenici imaju novogodišnju jelku u učionici i diskutuju o sljedećim pitanjima:

Kakva je boja jelke? Da li je svuda isto zelena? Zašto se jelka uobičajeno ukrašava crvenim lampionima? Kakva je površina stabla jelke, a kakva lampiona? Kada jelku ukrašavate istim lampionima, kako se naziva taj likovni jezik?

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Nastavnik demonstrira likovne radove i podstiče otvorenu diskusiju o **kontrastu, tonskoj gradaciji, prostoru, teksturi i ritmu u njemu.**

- Kada se postepeno mijenja crvena boja od najsvjetlije do najtamnije nijanse, kakvi tonovi boje se dobijaju? (Tamnocrvena, crvena, svijetlocrvena itd.) To se zove **tonska gradacija**.

ritam
oblika i
boja

- Kada se na crtežu predstavlja nešto tankom i debelom linijom ili crvenom i zelenom bojom, šta se prikazuje onda na crtežu? (**Kontrast**, nešto suprotno...)
- Sve oko nas gdje se krećemo naziva se (**Prostor**). On se predstavlja na slici, crtežu. Kakav može da bude prostor? (Otvoren i zatvoren prostor.) (Učeno na prethodnim časovima.) Kakav je prostor gdje se nalaziš sada?
- Kakva može da bude površina svakog prirodnog i vještačkog materijala koji možemo da vidimo i da

predstavimo na slici? (Može da bide glatka, hrapava, tvrda, meka površina.) To se likovnim jezikom zove **tekstura**.

Učenici preko otvorene diskusije uočavaju gdje na likovnom radu postoji ritam boja i oblika i objašnjavaju (učeno na prethodnim časovima).

Nastavnik pokazuje bijelu tempernu boju, vodene boje, četke i pita koja slikarska tehnika može da se primjeni sa ovim slikarskim materijalom. (**Slikarska tehnika gvaš.**)

Učenici slikaju motiv „Novogodišnje jelke” bijelom tempernom bojom i vodenim bojama, primjenjujući tehniku gvaš, koristeći boju, prostor, kontrast u boji i tonsku gradaciju.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, razgledanje i analiza istih u odnosu na pravilnu primjenu boje, prostor, kontrast u boji i tonska gradacija. Poseban akcent se stavlja na korišćenu tehniku gvaš.

REFLEKSIJA

Vodi se diiskusija po pitanjima: 1. Šta smo radili danas? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Kako ste predstavili hrapavu teksturu likovnih radova?

SREDSTVA

Slikarska podloga – bijeli list iz bloka br. 3, vodene bojice, bela temperna boja, četke, voda, paleta za boje, digitalni i učenicki crteži.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja postavljena od nastavnika ili saučenika o kontrastu, tonskoj gradaciji, prostoru, teksturi i ritmu u likovnom radu.
- ❑ Praktična aktivnost za vrijeme časa o postupcima i načinu rada sa tehnikom gvaš.
- ❑ Izrađeni likovni radovi.
- ❑ Učešće u izradi sopstvenih analiza drugih učenickih radova.

Prema standardu ocjenjivanja: **Koristi likovne elemente u slikanju: kontrast, tonsku gradaciju, prostor, teksturu i ritam**, nastavnik treba da očekuje da učenici ispune sljedeće rezultate:

- ❑ Da razumiju i objašnjavaju **kontrast, tonsku gradaciju, prostor, teksturu i ritam** u likovnom djelu.
- ❑ Pravilno da koriste postupke i način rada sa tehnikom gvaš.
- ❑ Da analiziraju crteže saučenika u odnosu na korišćenje primjenjene likovne tehnike i primjenjenog kontrasta, tonske gradacije, prostora, teksture i ritma.

*Prema ovome svaki nastavnik može da izradi listu provjere (ček-listu), odnosno lista za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj može da se integriše:

- a) sa predmetom Bosanski jezik preko aktivnosti u kojima se obrađuje tekst ili stihovi o „Novoj godini” i ista se likovno predstavlja prema sadržaju;
- b) sa predmetom Bosanski jezik preko aktivnosti za kreiranje pjesme o Novoj godini prema svom likovnom radu na motiv „Novogodišnje jelke”.

III TEMA: PLASTIČNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE

Likovno obrazovanje za III razred

Sedamnaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Podloge, sredstva, materijali, tehnike i postupci za plastično oblikovanje i građenje: (glina, glinamol, plastelin, brašno, tijesto, prirodni i vještački materijali, geometrijski oblici, plodovi, dubljenje, grebanje, perforiranje, kaširanje)

STANDARDI OCENJIVANJA

Kreira oblike i građevine od materijala koji je prethodno upotrijebljen za druge namjene.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Sa učenicima se počinje razgovor o tome čime se ukrašavaju novogodišnje jelke, od kojih materijala su izrađeni ukrasi, da li se na njihovim jelkama okićuju ukrasi koje oni samostalno izrađuju, od kojih materijala mogu da se izrade ukrasi. Nastavnik informiše učenike o tome da će se izrađivati novogodišnji ukrasi od prethodno upotrijebljenih materijala.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Svaki učenik na školskoj klupi izlaze plastične flaše, časopise, novine i metalne zatvarače. Tehnikom **Bura ideja** dobija se odgovor na pitanje šta sve mogu da izrade od donijete ambalaže i da isto iskoriste kao novogodišnji ukras. Učenici iznose svoje ideje. Nastavnik najavljuje da će izrađivati novogodišnje ukrase od materijala koji je prethodno upotrijebljen za druge namjene. Učenici podijeljeni u male grupe, rade po sopstvenom izboru, u zavisnosti od materijala koji su donijeli.

Nastavnik upućuje kako pravilno da oblikuju i grade prema novogodišnjim motivima po sopstvenom izboru.

- ❑ Materijal za izradu novogodišnjih ukrasa–zvijezda: plastična ambalaža (flaša od vode, koka-kole ili sl.), temperna boja, četke i konac.

Postupak za izradu zvijezde od plastične flaše:

1. Sječenje donjeg dijela plastične flaše pomoću nastavnika ili flašica može da bude isječena prethodno od kuće.

2. Bojenje zvijezde tempernim bojama po izboru.

3. Pravljenje otvora i vezivanje pertli.

- ❑ Materijal za izradu novogodišnjih jelki: novine, hartija.

Postupak izrade jelke od novina i časopisa:

1. Novina se oblikuje presavijanjem i dobija se jelka.

- ❑ Materijal za izradu novogodišnjih ukrasa od metalnih zatvarača.

Postupak izrade snješka od metalnih zatvarača:

1. Zatvarači se lijepe jedan do drugog vertikalno. Na prvom zatvaraču se crtaju oči, usta, nos... Snješko se dekoriše. Od satenske trake i dugmadi ili vunice pravi se šal i kapica.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (10 minuta)

Izlaganje radova od materijala koji je prethodno upotrijebljen za druge namjene. Zatim slijedi razgledanje i

analiza gotovih radova u odnosu na preciznost, pedantnost, kreativnost. Vodi se diskusija po pitanjima: 1. Šta smo radili danas? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Koje novogodišnje ukrase bi izradio jos jednom?

SREDSTVA

Plastične flaše, zatvarači – metalni i plastični, stare novine i časopisi, temperna boja, četke, dugmad, lijepak, vunica, štapići i drugi materijali koji imaju drugu namjenu.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja postavljena od nastavnika ili saučenika.
- ❑ Praktična aktivnost za vrijeme časa (učesće u aktivnostima).
- ❑ Izrađeni likovni radovi građenjem.
- ❑ Učešće u izradi zajedničkih radova.

Prema standardu za ocjenjivanje: **Izrađuje oblike i građevine od materijala koji je**

prethodno upotrijebljen za druge namjene, nastavnik treba da očekuje da učenici ispune sljedeće rezultate:

- ❑ Da objašnjavaju kako se izrađuju oblici i građevine od materijala koji je prethodno upotrijebljen.
- ❑ Da opisuju kako se izrađuju novogodišnji ukrasi.
- ❑ Pravilno da kombinuju materijale.
- ❑ Da analiziraju radove saučenika s ciljem da uoče kako se kreiraju oblici i građevine od materijala koji su prethodno upotrijebljeni.

*Prema ovome svaki nastavnik može da izradi listu za provjeru (ček-lista, odnosno listu za praćenje napretka učenika.

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Osamnaesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikanju (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, likovna izložba, atelje, dekoracija)

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi likovne elemente u slikanju: **kontrast, tonska gradacija, prostor, tekstura i ritam.**

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Nastavnik podstiče igru „Pogodi likovnim jezikom šta je”. Učenik koji pogodi napisani pojam koji se stavlja ispod likovnog rada gdje je primjenjen likovni element ili princip i objašnjava preko primjera. (Prethodno nastavnik priprema i izlaze na panou likovne radove gdje su prisutni ovi likovni elementi i likovni principi.)

Postepenoto mijenja boju od najsvjetlije do najtamnije nijanse... **(tonska gradacija)**

Nešto suprotno: debela – tanka linija, bijela – crna boja, crvena – zelena boja, žuta – ljubičasta... **(kontrast)**

Sve ono oko nas okružuje gdje se krećemo. Postoji otvoren i zatvoren. **(prostor)**

Površina svakog prirodnog i vještačkog materijala koji možemo da vidimo i predstavimo na slici. Može da bude glatka, hrapava, tvrda, meka površina. **(tekstura)**

Primjer igre

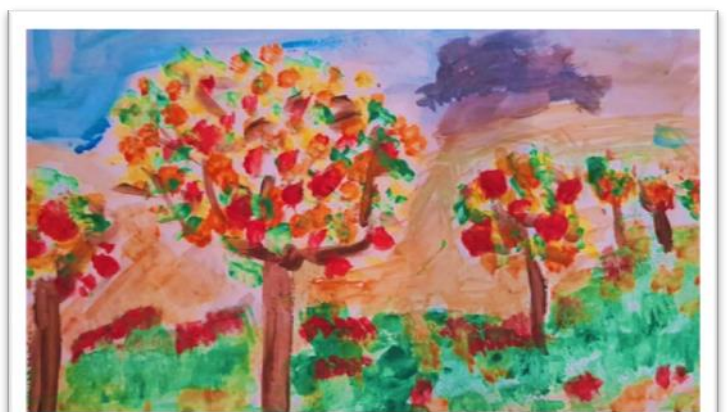
Kontrast: bijeli snješko – crna kapa.

Tonska gradacija plave boje.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik podstiče otvorenu diskusiju.

1. Gdje je predstavljena tonska gradacija, odnosno postepeno mijenjanje boje na ova dva likovna rada? (Boja neba – tamno plavo do svjetlijih nijansi plave.)
2. Gdje postoji suprotnost (kontrast) boja, oblika ili linija? (Crveni plodovi i zeleno lišće.)
3. Gdje se kreće pas? (U prostoru, šumom.)
4. Kakva je tekstura drveća? (Hrapava.)

Učenici postavljaju pitanja, odgovaraju o teksturi, kontrastu boja, tonskoj gradaciji boja i ritma koji je predstavljen na crtežu. O ritmu je objašnjeno na prethodnim časovima.

Nastavnik postavlja pitanje: Na kom crtežu postoji ritam boja i oblika i koje su to? (Ritam zelene boje, ritam oblika drveća itd.)

Učenici slikaju motiv „Zima” primjenom tehnike tempera (samo bijela, siva i crna boja) koristeći kontrast, tonsku gradaciju, prostor, teksturu i ritam.

Za likovnu kompoziciju upotrebljavaju se hladne i tople boje i ahromatske boje.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, razgledanje i analiza istih u odnosu na pravilnu primjenu boje, prostor, kontrast boja i tonsku gradaciju. Poseban akcenat se stavlja i na korišćenu tehniku tempera.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija po pitanjima: 1. Šta smo radili danas? 2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija? 3. Šta ste naučili? 4. Gdje ćete primijeniti ovo što ste naučili? 5. Šta biste drugo željeli da slikate?

SREDSTVA

Slikarska podloga – bijeli list iz bloka br. 3, temperne boje, četki, voda, paleta za boje, učenički crteži.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja postavljena od nastavnika ili saučenika.
- ❑ Praktična aktivnost za vrijeme časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Izrađeni likovni radovi.
- ❑ Učešće u izradi svojih radova.
- ❑ Učenička analiza likovnih radova u odnosu na korišćenje primjenjene likovne tehnike i primenjenog kontrasta, tonske gradacije, prostora, teksture i ritma.

Prema standardu ocjenjivanja: **Koristi likovne elemente u slikanju: kontrast, tonska gradacija, prostor, tekstura i ritam**, nastavnik treba da očekuje da učenici ispune sljedeće rezultate:

- ❑ Da razumiju i da objasne **kontrast, tonsku gradaciju, prostor, teksturu i ritam** u likovnom radu.
- ❑ Pravilno da koriste postupke i način rada tehnikom tempera.
- ❑ Da analiziraju crteže saučenika u odnosu na korišćenje primjenjene likovne tehnike i primenjenog kontrasta, tonske gradacije, prostora, teksture i ritma.

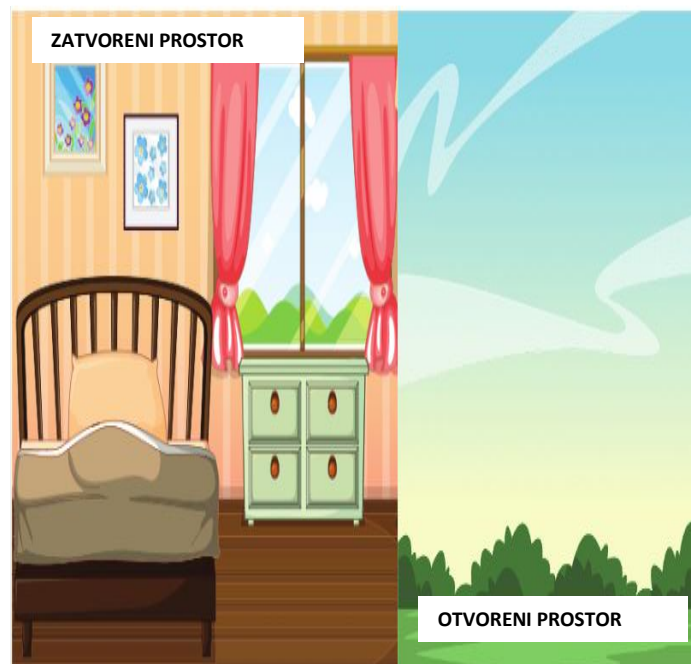
*Prema ovome svaki nastavnik može da izradi lista za provjeru (ček-listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

- ❑ Međupredmetna integracija može da se ostvari sa predmetom Tehničko obrazovanje i informatika preko aktivnosti da isti likovni rad učenici umjetnu u multimedijalnu prezentaciju.
- ❑ Međupredmetna integracija može da se ostvari i sa predmetom Bosanski jezik preko aktivnosti sastavljanje pjesme prema sopstvenom likovnom radu „Zima” i njeno postavljanje u multimedijalnoj prezentaciji.

Likovni jezik

- ❑ Prostor je sve što nas okružuje. Sve ono dokle dopire pogled je prostor.
- ❑ Spoljni ili otvoren prostor je onaj prostor u kome se kreću: čovjek, životinje, automobili, vjetar i oblaci, avioni itd.
- ❑ Unutrašnji ili zatvoren je onaj prostor gdje čovjek radi, uči, živi. Može da bude: bioskop, soba, pozorište, učionica, stan...
- ❑ Ako želimo da neke figure na slici izgledaju bliže, treba da budu veće u odnosu na druge oblike.
- ❑ Velike figure izgledaju kao da su bliže, a manje figure kao da su dalje.

Razgledaj pažljivo likovne radove i poveži gdje je predstavljen otvoren, a gdje zatvoren prostor. Zašto veći oblici radova izgledaju bliže? Da li su u realnosti veći? Zašto?

OTVORENI PROSTOR

ZATVORENI PROSTOR

Likovni jezik

- ☐ Ponavljanje boja, oblika i linija imamo svuda oko nas. U muzici se ponavljaju tonovi u jednoj muzičkoj vježbi. Ponavljaju se i dani, mjeseci itd.
- ☐ **Ritam** – ponavljanje.
- ☐ Ritam linija, boja i oblika znači ponavljanje istih linija, oblika i boja.

Ritam oblika

1.

Razgledaj pažljivo likovne radove i odredi gdje imamo ritam linija, ritam oblika ili ritam boja. U jednom likovnom radu mogu da budu prisutni svi zajedno. Zaokruži.

- ☐ ritam linija
- ☐ ritam oblika
- ☐ ritam boja

- ☐ ritam linija
- ☐ ritam oblika
- ☐ ritam boja

- ☐ ritam linija
- ☐ ritam oblika
- ☐ ritam boja

- ☐ ritam linija
- ☐ ritam oblika
- ☐ ritam boja

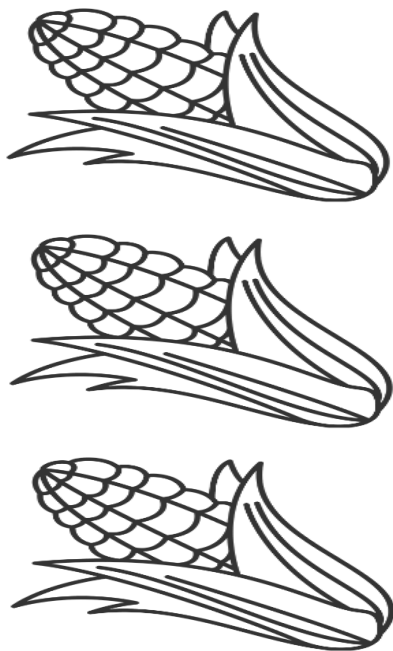
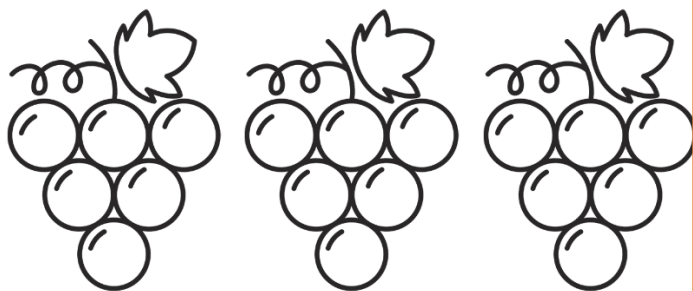
Likovni jezik

- ☐ Pravilno i ravnomjerno ponavljanje jednog ili više elemenata u određenom prostoru je ritam.
- ☐ Može da ima ponavljanje istih oblika, boja, linija...
- ☐ Ritam u prirodi može da bude: ponavljanje oblika i boja lišća, drveća, kapi kiše itd.

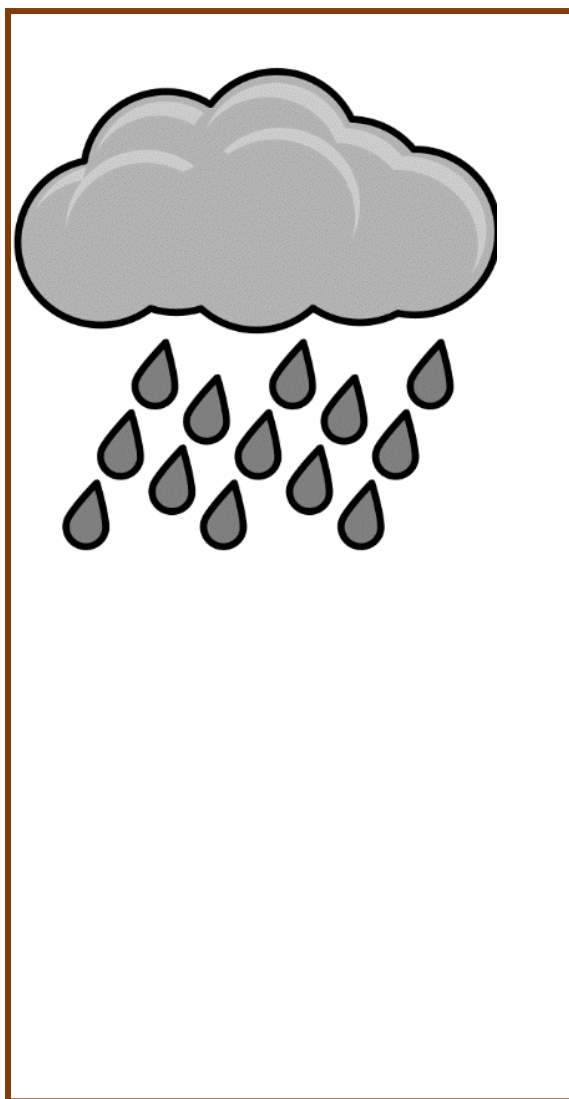

1.

Dovrši ritam na crtežima.

RITAM U PRIRODI

Likovni jezik

- ❑ Svjetski poznati slikari kroz historiju koji su ostavili velika i značajna umjetnička djela su: Rembrant, Da Vinči, Mikelandželo, Van Gog, Pikaso i drugi.

1.

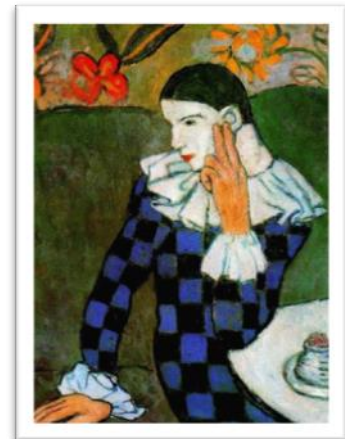
Razgledaj slike svjetskih umjetnika i procijeni koji materijali i tehnike su korišćeni.

„Dvije kolibe“ od Rembranta 1636.g.

„Ruže“ od Vinsent Van Goga, 1890. g.

„Zamišljeni Arlekin“,
Pablo Pikaso, 1901 g.

„Suncokreti“ od Vinsent Van Goga, 1888. g.

Leonardo da Vinči,
portret Mona Lize
(između 1503. i 1505. godine)

Likovni jezik

- ☐ Primarne (žuta, crvena i plava) i sekundarne boje (zelena, ljubičasta i narandžasta).
- ☐ Hladne boje su: plava, ljubičasta i zelena boja, a tople boje su: crvena, žuta i narandžasta boja.
- ☐ Kontrastne boje: zelena i crvena boja, ljubičasta i žuta boja, plava i narandžasta boja.
- ☐ Ahromatske boje: crna boja, bijela boja i nijanse crno-bijele boje.

1.

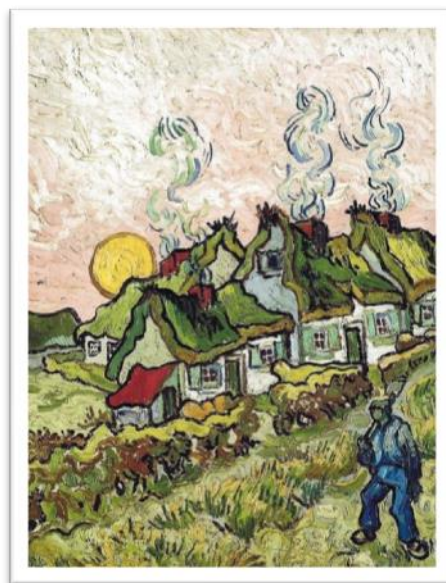
Razgledaj slike svjetskih umjetnika, procijeni i zaokruži koje boje su korišćene.

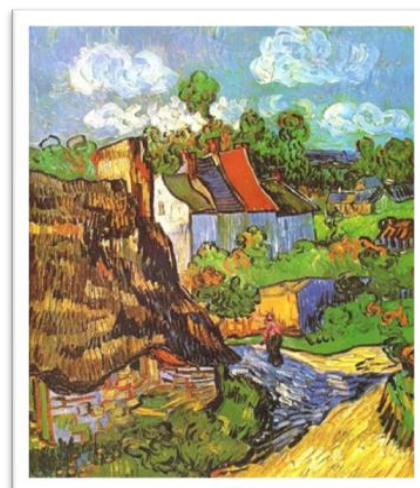
„Kokoška“ Pabla Pikasa, 1938. g

Primarne boje: žuta, crvena i plava.

- ☐ Sekundarne boje: zelena, ljubičasta i narandžasta.
- ☐ Hladne boje: plava, ljubičasta i zelena boja.
- ☐ Tople boje: crvena, žuta i narandžasta boja.
- ☐ Kontrastne boje: zelena i crvena boja, ljubičasta i žuta boja, plava i narandžasta boja.
- ☐ Ahromatske boje

„Kuće i figure“ Vinsent Van Goga, 1890. g.

„Kuće u Oversu“ Vinsenta van Goga (1890 --- 1889)

Primarne boje: žuta, crvena i plava.

- ☐ Sekundarne boje: zelena, ljubičasta i narandžasta.
- ☐ Hladne boje: plava, ljubičasta i zelena boja.
- ☐ Tople boje: crvena, žuta i narandžasta boja.
- ☐ Kontrastne boje: zelena i crvena boja, ljubičasta i žuta boja, plava i narandžasta boja.
- ☐ Ahromatske boje

Likovni jezik

- ☐ **Tonska gradacija** je postepeno menjanje boje od najsvetlije do najtamnije nijanse.
- ☐ **Kontrast** je nešto suprotno. Na primer: debela – tanka linija, bela – crna boja itd.
- ☐ **Prostor** je sve ono oko nas gde se dvizimo. Prostor se predstavlja na slikama, crtežu. Ima otvoren i zatvoren prostor.
- ☐ **Tekstura** je površina svakog prirodnog i veštačkog materijala koji možemo da vidimo i da predstavimo na slici. Može da bude glatka, hrapava, tvrda, meka tekstura (**površina**).

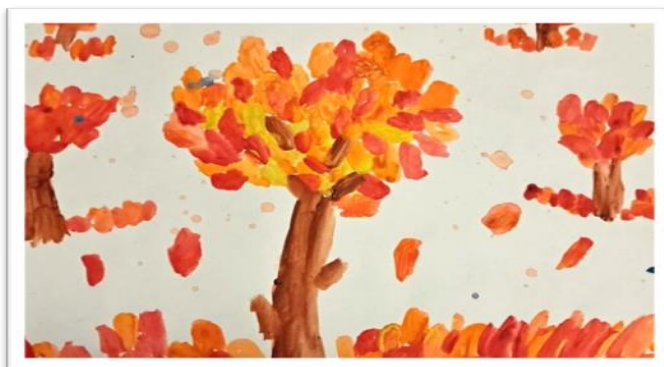
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

Analiziraj radove i zaokruži koj ili koji likovni elementi su predstavljeni: kontrast, prostor, tonska gradacija, tekstura ili ritam.

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ☐ kontrast
- ☐ prostor
- ☐ tonska gradacija
- ☐ tekstura
- ☐ ritam

- ❑ Izrada novogodišnje jelke i ukrasa od materijala koji je prethodno bio upotrijebljen za druge namene.
- ❑ Potreban materijal: stari karton, lijepak, makazice, temperne boje, četke, lopte od plastike, plastične flaše, zatvarači od flaša, loptice od vate i sl.

1.

Razgledajte fotografije i napravite novogodišnje jelke i ukrase od materijala koji su prethodno imali drugu namjenu.

Likovni radovi učenika III b odeljenja OOŠ „Braća Miladinovci“ – Aerodrom, Skoplje

Novogodišnji likovni radovi učenika razredne nastave iz OOŠ „Braća Miladinovci“ –Aerodrom, Skoplje

Likovni jezik

- ❑ Oblikovanje spoljnog izgleda predmeta naziva se **dizajn**.
- ❑ **Vizuelne komunikacije** su kada čovekot komunicira preko knjiga, plakata, postera, časopisa, oglasa, stripova i drugih sredstava za vizuelnu komunikaciju
- ❑ **Plakat i poster** su sredstva za razmenu informacija i ideja. U posteru postoji tekst i slike koji direktno prenose vizuelne poruke. Tako, za svaki koncert, proizvod, kampanju, festival i sl. postoji poster koji nas obaveštava o događaju preko slike i teksta. U današnje vreme poster se izrađuju pomoću kompjuterskog programa za tu namenu. Plakat i poster su slični, ali imaju i neke razlike. **Plakat** je obaveštenje (ili informacija) stavljeno na velikom listu hartije ili table i prikazano u javnosti. Može da ima sliku, ali može da bude i bez slika.

Poster izrađen kompjuterskim programima

1.

Koji dizajn korica ovih knjiga vas najviše privlači? Koju knjigu biste pročitali od datih? Zaokruži i objasni zašto.

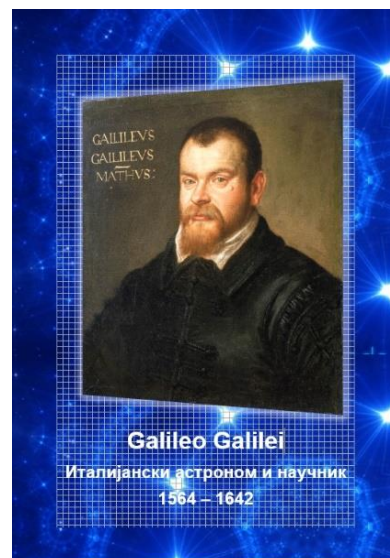
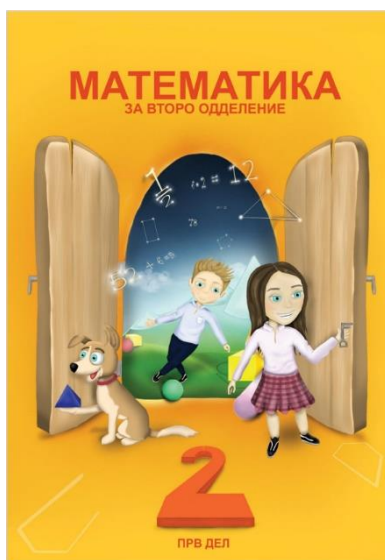
2.

Koji likovni elementi su primijenjeni na plakatu? Zaokruži.

- ☐ forma
- ☐ linija
- ☐ tonska gradacija
- ☐ boja
- ☐ ritam
- ☐ kontrast

1. Odredi šta je poster, dizajn korice knjige ili plakat.

- ☐ poster
- ☐ plakat
- ☐ dizajn korice knjige

- ☐ poster
- ☐ plakat
- ☐ dizajn korice knjige

- ☐ poster
- ☐ plakat
- ☐ dizajn korice knjige

2. Koje slikarske tehnike su korišćene pri izradi ovih crteža?

- ☐ tehnika gvaš
- ☐ tehnika akvarel
- ☐ tehnika empera

- ☐ tehnika gvaš
- ☐ tehnika akvarel
- ☐ tehnika empera

Devetnajesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, likovna izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Pravi razliku između originalnog djela i reprodukcije.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja (10 minuta)

Nastavnik pokazuje originalni rad učenika, snima ga na digitalni fotoaparatus i štampa. Učenici diskutuju o razlikama između originalnog i štampanog likovnog djela (reprodukcija).

1. Koja je razlika? 2. Da li reprodukcija ima iste likovne elemente kao originalno likovno djelo?
3. Kojim slikarskim tehnikama je napravljeno originalno likovno djelo? 4. Kako smo reproducirali originalno likovno djelo?

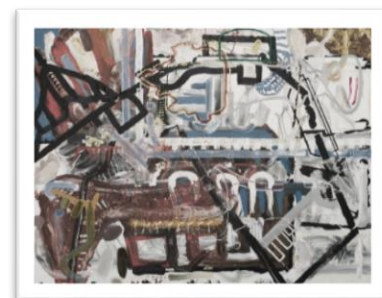
GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

- Učenici upoređuju originalno djelo i njegovu reprodukciju na unaprijed pripremljenoj prezentaciji nastavnika i uočavaju razlike između originalnih djela (poznatih makedonskih slikara) i njihovih reprodukcija. Nastavnik ih ukratko upoznaje sa najpoznatijim makedonskim slikarima i njihovim najpoznatijim umetničkim djelima (Mile Korubin, Lazar Ličenoski, Gligor Čemerski, Petar Mazev, Omer Kaleši i Borko Lazeski).
- Nastavnik demonstrira originalno slikarsko djelo i njegovu reprodukciju i daje vlastito objašnjenje za oba djela. Umjetničko djelo je **originalna** ili lična kreacija slikara, koja se može izraditi na različitim podlogama, na primjer: beton (zid), papir, platno, drvo, staklo, glina, bakar i druge slikarske podloge. Originalnost rada se odnosi na činjenicu da je rezultat autorove inspiracije i stvara osjećaj originalnosti i nečeg novog. **Reprodukcija** je kopija originalnog djela, koja se može napraviti na različite načine. Reprodukcije ne mogu zamijeniti originalno djelo.
- Učenici, podijeljeni u male grupe, prate foto-prezentaciju (prethodno pripremljenu od strane nastavnika) slika i reprodukcija poznatih makedonskih slikara. (Ako postoje uslovi u svakoj grupi treba da postoji tablet ili kompjuter).
Prijedlog-slikari: Petar Mazev, Borko Lazeski.

1. Koje djelo vam se više dopada?
2. Kakve razlike primjećujete između dvije slike?
3. Šta je zajedničko za oba djela?
4. Koje slikarske tehnike su korišćene?
5. Koji slikarski materijal je koristio Petar Mazev?

Petar Mazev, originalno djelo

Petar Mazev, reprodukcija

Borko Lazevski, *Podem*, vitraž originalno djelo

Borko Lazevski, reprodukcija

1. Kakav je slikarski materijal (staklo u boji – vitraž) koristio slikar Borko Lazevski?

2. Kako biste naslikali (napravili) reprodukciju originalnog djela Borka Lazevskog?

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Nastavnik podstiče diskusiju:

1. Koja je razlika između originalnog likovnog djela i reprodukcije? 2. Da li reprodukcija ima iste likovne elemente kao u originalnom likovnom djelu? 3. Koje su slikarske tehnike koristili slikari radova koje ste analizirali? 4. Kako je napravljena reprodukcija originalnog likovnog djela?

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Zašto je važno ono što smo naučili? 3. Kada kupujete umjetničku sliku, kako ćete znati da li je original ili reprodukcija?

SREDSTVA

Primjeri slika sa interneta Petra Mazeva, Omera Kalešija, Borka Lazevskog i drugih poznatih slikara iz Makedonije, foto prezentacija (priredio nastavnik) originalnih slika i njihovih reprodukcija.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika o originalu i reprodukciji.
- Aktivnost tokom časa pri radu u malim grupama.
- Učešće u analizi originalnih umjetničkih slika i njihovih reprodukcija.

U skladu sa standardom ocjenjivanja: **Pravi razliku između originalnog rada i reprodukcije**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- Biti u stanju objasniti originalnu sliku i njenu reprodukciju.
- Pokušati razlikovati originalno djelo i reprodukciju.
- Uporediti originalnu sliku i reprodukciju.

Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček-listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

Međupredmetna integracija

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom bosanski jezik kroz aktivnost opisivanja originalne slike koja im se najviše sviđa. (Šta je predstavljeno na slici? Zašto ste odabrali ovo umjetničko djelo? itd.)

Prijedlog za druge aktivnosti

- Učenici pokušavaju da kreiraju reprodukciju jedne od predstavljenih slika poznatih slikara koristeći slikarski likovni materijal po svom izboru i tako će praktično uočiti razliku između originalne slike i reprodukcije.
- Izložba i analiza reprodukcija učenika.

1. Koja je razlika između originalnog likovnog djela i reprodukcije koju ste napravili? 2. Da li reprodukcija ima iste likovne elemente kao u originalnom likovnom djelu? 3. Koje ste tehnike slikanja koristili? 4. Kako ste napravili reprodukciju originalnog likovnog djela?

Dvadeseti čas**SADRŽAJI I POJMOVI**

Likovni jezik u plastičnom oblikovanju i gradnji (trodimenzionalni oblik, prostor, tekstura, detalji, pokret, ritam, smjer, spomenik, skulptura, bista, fontana, figura, model, kompozicija, detalj, cjelina, tekstura)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Oblikuje i gradi trodimenzionalne oblike.

SCENARIO ZA ČAS**UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja (7 minuta)**

Izložene predmete od gline, mermera, bronz, plastelina i sl. učenici uočavaju i opisuju po obliku, obliku i kontrastu (Prema uslovima u školi, radovi učenika drugih razreda mogu se preuzeti od nastavnika likovnog obrazovanja.) .

Primjer:

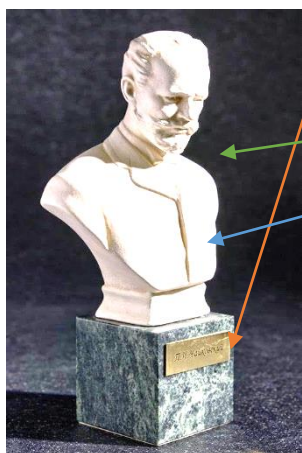
(Od kojih je oblika napravljen zeko? Koji predmet od gline ima kontrast? Koji od ponuđenih predmeta imaju sličan oblik? Navedite koji su to.)

Mogući odgovori učenika:

1. Kružnog oblika, uši su konusnog oblika, glava je loptasta, oči su u obliku kruga, ruke su okruglog oblika itd.)
2. Na glavi djevojke postoje kontrasti boja: zelena – crvena, žuta – plava, bijela – crna...
3. Glineni predmeti djece i djevojčice su sličnog oblika, njihove glave, njihove oči, nosovi i usta...

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Učitelj pokazuje bistu poznatog ruskog kompozitora Petra Iliča Čajkovskog, od kojeg često slušaju muzičke kompozicije, i postavlja poticajna pitanja:

1. Na čemu je postavljen ovaj trodimenzionalni rad? (Mogući odgovori učenika: na stubu u obliku kvadra, nešto poput drvene kutije...)
 2. Koji dijelovi čovjeka su predstavljeni? (Mogući odgovori učenika: glava, vrat, ramena i grudi)
 3. Od kakvih je materijala napravljen? (Mogući odgovori učenika: glina, gips, drvo, mermer..)?
1. Zajednički zaključak. Bista je trodimenzionalni oblik postavljen na Predstavlja gornji dio ljudskog tijela (glava, vrat, ramena i grudni koš). Materijali od kojih je bista izrađena su: glina, mermer ili bronza..
 čenici modeliraju na motivu „Bista“, plastelinom ili glinom, koristeći oblik, formu, kontrast. Bistu izrađuju po sopstvenom izboru - drugara, od izloženih i prikazanih bista, devojčice, dječaka i sl. Da bi završili

zadatu aktivnost, učenici rade u parovima, fokusirajući se na oblik, formu i kontrast.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (8 minuta)

Izlaganje bista, njihovo razmatranje i analiza u odnosu na upotrebu forme, kontrasta i oblika. Prilikom analize radova opisuju se i tehnika rada sa glinom.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Šta ste naučili? 3. Na koje ste teškoće nailazili tokom rada? 4. Kako ste radili kao par? (Sarađivali ste, prihvatili ideje svog druga iz razreda...)

Glina, alat za oblikovanje gline, biste poznatih autora, biste koje su izradili drugovi iz škole, razni predmeti od gline, gipsa i sl. (prema školskim uslovima ili fotografijama sa interneta), karton.

PRAĆENJE NAPRETKA

smeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda o korištenim podlogama,

raktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).

3. Učešće u stvaranju vlastitog likovnog rada primjenom forme, kontrasta i oblika u izradi glinene biste.
4. Analiza nastalih umjetničkih djela u smislu primjene forme, kontrasta i oblika.

Prema standardu ocjenjivanja: **Oblikuje i gradi trodimenzionalne oblika**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

b
i
s
t
e

*

Napomena: Nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za nraćenie

Međupredmetne integracija

Ova se nastavna sadržina može integrisati sa:

redmetom Muzičko obrazovanje tako što ćete spomenuti barem jednog kompozitora klasične muzike i vidjeti ga. Na primjer, kada učenici slušaju muziku P. I Čajkovski (Čajkovski: *Oraščić*, *Labudovo jezero* – *Ples malih labuda*, uvod u balet), mogu im se pokazati slika biste Čajkovskog, bista Sergeja Prokofjeva, bista Antonija Vivaldija i drugih.

Bista A. Vivaldija

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i prvi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Pravi razliku između originalnog djela i reprodukcije.

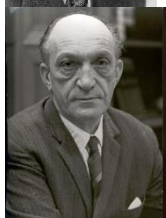
SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST - aktiviranje predznanja (10 minuta)

Učenici prate prezentaciju sa fotografijama (više umjetničkih djela) poznatih makedonskih i svjetskih slikara: Lazara Ličenoskog, Omera Kalešija i Nikole Martinoskog i upoznaju se sa njihovim najznačajnijim dostignućima.

Lazar Ličenoski je jedan od osnivača savremene makedonske umjetnosti. Jedan je od najautentičnijih slikara makedonskog pejzaža, u koji je uneo i folklorne elemente. Slika mrtve prirode, portrete i autor je mozaika.

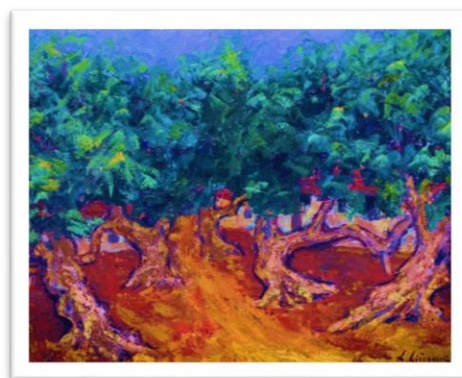
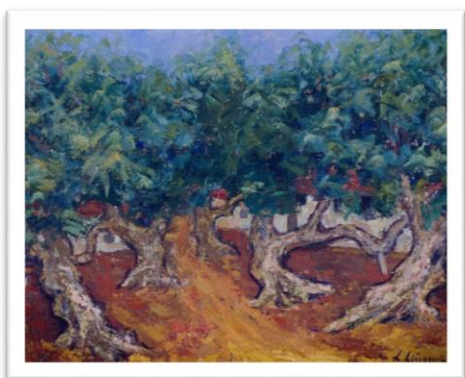

umjetnik i akademik, jedna od najznačajnijih ličnosti za razvoj makedonske kulture u 20. vijeku. Diplomirao je na Školi likovnih umjetnosti u Bukureštu. 1927. i 1928. boravio je u Parizu. Nakon povratka u Makedoniju, poznat je po uvođenju evropskih modernih slikarskih pravaca, karakterističnih za Parisku školu na ovim prostorima.

GLAVNE AKTIVNOSTI - iskustveno učenje (25 minuta)

Učenici su podijeljeni u male grupe. Nastavnik upućuje učenike da na računaru pogledaju predstavljenih na računaru pokušaju da saznaju koje je originalno umetničko delo, a koje njegova reprodukcija. (Na radnim listovima na str. 29 nalaze se umjetnička djela i reprodukcije ovih autora.)

rva grupa učenika gleda slike Lazara Ličenoskog na računaru.

Ličenoski Lazar, *Radožda*, ulje na platnu, 1953

Druga grupa učenika gleda na računaru slike Nikole Martinoskog.

Nikola Martinoski, *Mrtva priroda - cvijeće*

Nikola Martinoski, *Mrtva priroda*, 1928 godina

Prezentacija grupnog rada. Učenici iz svake grupe objašnjavaju fotografije koje su dobili za rad. Izjavljuju koja slika je originalno umjetničko djelo, a koja reprodukcija. Objašnjavaju na osnovu kojih kriterijuma su došli do zaključka.

ZAVRŠNA AKTIVNOST – izvlačenje zaključka

Svi učenici dobijaju nastavni listić iz Materijala za učenje (str. 28 – 29). Nastavnik daje upute za izradu kako bi provjerio da li učenici mogu razlikovati originalno djelo od reprodukcije.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija: 1. Šta smo danas radili? 2. Koji slikar je na vas ostavio najveći utisak i zašto? 3. Gdje i kada će prepoznavanje originalnog umjetničkog djela i njegova reprodukcija biti korisni u vašem svakodnevnom životu?

SREDSTVA

Slike poznatih makedonskih slikara (ako ih ima u školi), kompjuter, fotografije sa interneta sa originalnim slikama i njihovim reprodukcijama poznatih makedonskih slikara, radni list (Materijali za učenje), olovka i sveska.

PRAĆENJE NAPRETKA

1. Saktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
2. Učešće u analizi zajedničkih kreacija u pogledu upotrebljenih materijala i tehnika.
3. Pravi razliku između originalnog rada i reprodukcije, nastavnik treba da očekuje od učenika da izvrše sljedeće aktivnosti:
 1. Objasniti način na koji razlikuju originalno djelo i reprodukciju.
 2. Identifikovati tehnike koje se koriste.
 3. Analizirati da li su učenici iz ostalih grupa ispravno odredili originalni rad i reprodukciju.

IV TEMA: ŠTAMPANJE, DIZAJN I VIZUELNE KOMUNIKACIJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i drugi čas SADRŽAJI I POJMOVI

Dizajn i vizuelne komunikacije – SREDSTVA, materijali, tehnike, procedure i elementi (dizajn, dezen, ornament, nakit, dekoracija, ambalaža, origami, ilustracija, fotografija, korice knjige, poster, plakat, vizuelne komunikacije, vizuelni znak, estetska procjena)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Izrađuje ukrase, čestitke, nakit, ukrasne predmete od ambalaže i origami

SCENARIJ ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST - aktiviranje predznanja (5 minuta) Kroz multimedijalnu prezentaciju ili sa interneta učenici razmatraju ideje za ukrase, čestitke, nakit i ukrasne predmete, kao i origami. Svrha ove aktivnosti je potaknuti učenike na kreativnost i kreiranje originalnih ideja za nakit. Istovremeno, oni također mogu razmišljati o oblicima i prostoru. (Koji oblici prevladavaju na ukrasima i nakitu? Koja se boja najviše

GLAVNE AKTIVNOSTI - iskustveno učenje (30 minuta)

Učenici su stavljeni u autentičnu situaciju. Učiteljica im kaže da će se napravljeni predmeti prodavati na Osmomartovskom bazaru koji će se održati za nekoliko dana, pa bi bilo lijepo napraviti što više zanimljivih i originalnih osmomartovskih kreacija.

Učenici, podijeljeni u male grupe, dizajniraju:

1. Prva grupa. U okviru grupe svaki učenik pojedinačno kreira čestitku za 8. mart ili rođendansku čestitku za svog drugara, koristeći flomastere i druge materijale po izboru učenika.

ruga grupa. Svi članovi grupe zajednički izrađuju nakit od perli, čepova za flaše, sjajnih materijala i drugih materijala kao što su:

reća grupa. Svi članovi grupe zajednički izrađuju različite ukrase, koristeći stari nakit i ukrasne predmete od ambalaže i origamija.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Svaka grupa predstavlja svoje kreacije. Učenici drugih grupa daju svoje mišljenje o uspješnosti dizajna čestitki, ukrasa i nakita. Prilikom analize kažu i koji su od proučavanih likovnih elemenata

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija? 3. Gdje ćete koristiti ovo znanje za izradu čestitki, ukrasa ili nakita? Koje likovne materijale biste koristili u budućnosti prilikom izrade čestitki, ukrasa ili nakita?

SREDSTVA

Perle, čepovi za flaše, svjetlucavi materijali, stari nakit, ukrasni predmeti, novine, časopisi, papir, papir u boji, olovke, kolaž papir, tempera boje, uljane boje, flomasteri i drugo po izboru učenika,

PRAĆENJE NAPRETKA

i 1. Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.

b 2. Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).

o roizvedena dizajnirana umjetnička djela.

r češće u izradi zajedničkih radova (razmjena ideja, prihvatanje ideja, dogovor i odluka koja će se ideja realizovati, razmjena materijala).

Pravi ukrase, čestitke, nakit, ukrasne predmete od ambalaže i origamija, nastavnik treba da očekuje od učenika da ostvare sljedeće rezultate:

i a mogu objasniti način na koji su napravili ukrase, čestitke, dragulje, ukrasne predmete i
b
o
r a
v
e
s
t
i

nalizirati umjetnička djela drugih grupa.

Međupredmetna integracija

Međupredmetna integracija je moguća sa predmetom bosanski jezik kroz aktivnost izrade čestitke za praznik 8. mart i upisivanja poruke u nju. (Ali ista aktivnost se može obaviti za rođendan ili neki drugi praznik.)

I TEMA: CRTANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i treći čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u crtežu (konturna linija, prostor - dubina, blizu/daleko, unutrašnjost/eksterijer, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Koristi različite vrste linija u likovnoj cjelini.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST - aktiviranje predznanja (5 minuta)

Kroz igru "Igra linija" učenici, podijeljeni u male grupe, od raznih vrsta linija formiraju cjelinu - predmet ili biće. Crtaju po čekiću voštanim bojicama, flomasterima ili olovkama u boji. Prije početka igre dogovaraju se šta će crtati. Svaki učenik u grupi crta jednu vrstu linije (duga/kratka, tanka/debela, ravna/zakrivljena, linije u različitim bojama, itd.) i istu ne može je ponoviti drugi učenik u grupi.

GLAVNE AKTIVNOSTI - iskustveno učenje (30 minuta)

- ☐ Koje ste linije koristili prilikom kreiranja cjeline?
- ☐ Koliko ste ukupno linija nacrtali da biste napravili cjelinu?
- ☐ U koliko boja ste nacrtali linije?

Učenici samostalno crtaju olovkom, drvenim bojicama i flomasterima po motivu „Drvored“ koristeći liniju i ponavljanje. Nastavnik daje uputstva učenicima da kombinuju različite vrste linija kako bi dobili likovnu

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža na odeljenskoj tabli, njihovo razgledavanje i analiza u odnosu na upotrebu različitih vrsta linija pri stvaranju likovne cjeline.

objekte koji su vam bliže?

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija? 3. Šta smo naučili u ovoj lekciji? 4. Šta mislite, da li su likovni elementi prisutni u

SREDSTVA

s
v
i
m

n
a

Veliki bijeli hameri, voštane paste (uljane boje), flomasteri, olovke u boji (drvene bojice). Ista aktivnost se može realizovati na računaru u programu za crtanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ☐ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ☐ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ☐ Urađeni crteži.
- ☐ Analiza koju su uradili učenici nacrtanih crteža u vezi sa primjenom različitih vrsta linija i

: Koristi različite vrste linija u likovnoj cjelini, nastavnik treba da očekuje od učenika da završe sljedeće aktivnosti:

a

a stvaraju umjetničke cjeline koristeći različite vrste linija.

p naliziraju crteže drugova iz razreda u smislu primjene različitih vrsta linija i stvaranja u različite vrste linija i objasne kako ih koriste za kreiranje crteža.

III TEMA: PLASTIČNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i četvrti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni jezik u plastičnom oblikovanju i građenju (trodimenzionalni oblik, prostor, tekstura, detalj, pokret, ritam, smjer, spomenik [skulptura, bista, fontana, figura], model, kompozicija, detalj, cjelina, tekstura)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Stvara oblik ili građu koristeći likovne elemente: prostor, teksturu, detalj, pokret, ritam, smjer, kompoziciju.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Učenici analiziraju trodimenzionalni rad sa aspekta primjene likovnih elemenata:

1. Koji je ovo spomenik?
2. Gdje se nalazi?
3. Kakva je tekstura zidova spomenika?
4. Gdje je ritam formi?
5. U kom prostoru se nalazi trodimenzionalni rad?

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Učenici prate objašnjenje nastavnika o spomeniku "Makedonijum", o korištenim likovnim elementima: pokretu, smjeru, detalju i kompoziciji.

- ☐ Ako uporedite makedonsku zastavu sa ovim spomenikom, primjećujete li sličnosti?

Kretanje u obliku spomenika može se uporediti sa kretanjem koji se nalazi na makedonskoj zastavi. Kretanje je od središnje tačke u svim pravcima baš kao i makedonska zastava (u obliku sunčevih zraka).

Tehnikom *Bura ideja* učenici govore šta je kompozicija po njima.

Detalj – otvori spomenika gdje su vitraži.

Tekstura – glatka po zidovima spomenika.

Smjer – vertikalni, horizontalni i kosi.

Kretanje – uporedi sa makedonskom zastavom.

Otvoreni prostor.

Ritam oblika.

Kompozicija je postavljena u otvorenom prostoru i povezana sa okolinom.

(Mogući odgovori: muzička kompozicija, pjesma, kompozitor itd.)

(Može se uporediti sa kompozicijom himne naše države.)

Nastavnik objašnjava da kao što muzičku kompoziciju čine strofe, refreni, note, tako i likovnu kompoziciju prilikom plastičnog oblikovanja i građenja čine pojedinačni elementi smješteni u jednu cjelinu. Spomenik je sastavljen od više pojedinačnih elemenata raspoređenih u jednu cjelinu. "Makedonijum" ima odličnu kompoziciju - povezanost sa okruženjem.

Kompozicija je grupa pojedinačnih skulptura postavljenih kao cjelina.

Kompozicija je skulptura postavljena na otvorenom prostoru i treba da bude povezana sa okruženjem.

Nastavnik upućuje učenike da naprave kompoziciju od nekoliko pojedinačnih elemenata – većeg i manjeg drveća i rasporede ih u improvizovani otvoreni prostor (na komad drveta ili na čvrstu podlogu), počevši od najvećeg do najmanjeg. Tako će stvoriti DRVORED.

Učenici, podijeljeni u male grupe, oblikuju na motiv „Drvo ili drvored“, glinom, koristeći oblik i vertikalni smjer. Pri tome stvaraju oblik ili strukturu koristeći: prostor, teksturu, detalj, pokret, ritam, smjer, kompoziciju.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje trodimenzionalnih radova, njihovo razmatranje i analiza u smislu pravilne primjene prostora, teksture, detalja, pokreta, ritma, smjera, kompozicije.

Poseban naglasak stavljen je i na tehniku rada sa glinom.

REFLEKSIJA

Diskusija se vodi o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Kako ste predstavili grubu teksturu drveća? 3. Na kakve ste poteškoće nailazili pri radu sa glinom?

SREDSTVA

Podloga – komad drveta ili druge čvrste podloge, alati za modeliranje od gline, voda, fotografija spomenika „Makedonijum“, projektor ili pametna tabla.

PRAĆENJE NAPRETKA

Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda o prostoru, teksturi, detaljima, pokretu, ritmu, pravcu, kompoziciji u likovnom djelu.

- ☐ Praktična aktivnost tokom časa o postupcima i načinu rada sa glinom.
- ☐ Nastala umjetnička djela.
- ☐ Učešće u grupnoj izradi drvoreda (prihvatanje ideja i prijedloga, podjela aktivnosti u grupi, saradnja).

Prema standardu ocjenjivanja: **Kreira oblik ili strukturu koristeći likovne elemente: prostor, teksturu, detalj, pokret, ritam, smjer, kompoziciju**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ☐ Razumjeti i objasniti prostor, teksturu, detalje, pokrete, ritam, smjer, kompoziciju u umjetničkom djelu.
- ☐ Pravilno koristiti postupke i način rada sa glinom.
- ☐ Analizirati trodimenzionalne radove drugova iz razreda u smislu upotrebe prostora, teksture, detalja, pokreta, ritma, pravca, kompozicije.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj se može integrirati:

a) sa predmetom Bosanski jezik kroz aktivnost kada se obrađuje tekst ili pjesma o šumi, sadnji drveća i sl. a predstavljena je kroz likovni izraz.

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i peti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikanju (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, gradacija tonova, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Slika prema doživljaju ili fantaziji.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja (5 minuta)

Kroz igru „Moja fantazija“ učenici objašnjavaju šta bi slikali ukoliko dobiju ovu temu za slikanje.

Primjer:

Počinju ovom rečenicom: **Moja fantazija predstavljena slikom**

bila bi kao putujem u vasioni s mojim psom i pri tom bi koristio/-la ahromatske boje zato što je boja vasiona crna i nijanse crno-bijele, a moj vasijski brod i ja bi bili predstavljeni bijelom bojom i nijansama bijelo-crne. Zvijezde i planete – sa primarnim i sekundarnim bojama.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje(25 minuta)

Vježba:

1. Nastavnik vodi diskusiju o primarnim i sekundarnim bojama, ahromatskim bojama, hladnim i toplim bojama (Koje su primarne boje? Koje su sekundarne boje? Navedi hladne boje. Gdje u okruženju postoje tople boje?...).

2. Koje biste tehnike slikanja koristili pri stvaranju današnjih umjetničkih djela?

(**Tempera, tehnika gvaš, digitalna sa Paint alatima, tehnika kolaža itd.**)

Učenici slikaju po motivu "Fantazija" kombinovanjem različitih materijala, tehnika i elemenata, uključujući kompjuter kao medij. Slika se stvara prema doživljenom događaju ili fantaziji po izboru učenika.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izložba umjetničkih djela, razmatranje i estetska analiza istih u odnosu na upotrebu boja i raznih slikarskih tehnika i materijala.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Kojim bojama ste predstavili svoju fantaziju ili svoj doživljeni događaj? 3. Koja boja preovlađuje u vašem likovnom radu? 4. Šta ste odabrali za slikanje? 5. Da li fantazijom ili doživljajem zašto baš prema tome? 6. Šta vam je bilo lakše?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka, tempera boje, akvarel boje, tuba bijele tempere, kolaž papir, paleta boja, četkice raznih debljina i podloga za slikanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda o tome kako se dobijaju sekundarne boje.

- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (izrađuje likovnu kompoziciju koristeći primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje).
- ❑ Učešće u izradi pojedinačnih radova.
- ❑ Analiza likovnih radova drugova iz razreda u smislu upotrebe različitih slikarskih tehnika, materijala i boja.

U skladu sa standardom ocjenjivanja: Pravi likovnu kompoziciju koristeći primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, kontrastne boje i akromatske boje, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Objasniti podjelu boja (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, ahromatske boje, tonska gradacija).
- ❑ Analizirati likovne radove drugova iz razreda u smislu upotrebe različitih slikarskih tehnika, materijala i boja.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj se može integrirati sa predmetom Bosanski jezik preko aktivnosti kreiranja sastava ili stihotvorbe prema kreiranoj vlastitoj likovnoj kreaciji „Moja fantazija“ ili „Moj doživljeni događaj“

Likovni elementi u crtanju (konturna linija, prostor - dubina, blizu/daleko, unutrašnjost/eksterijer, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

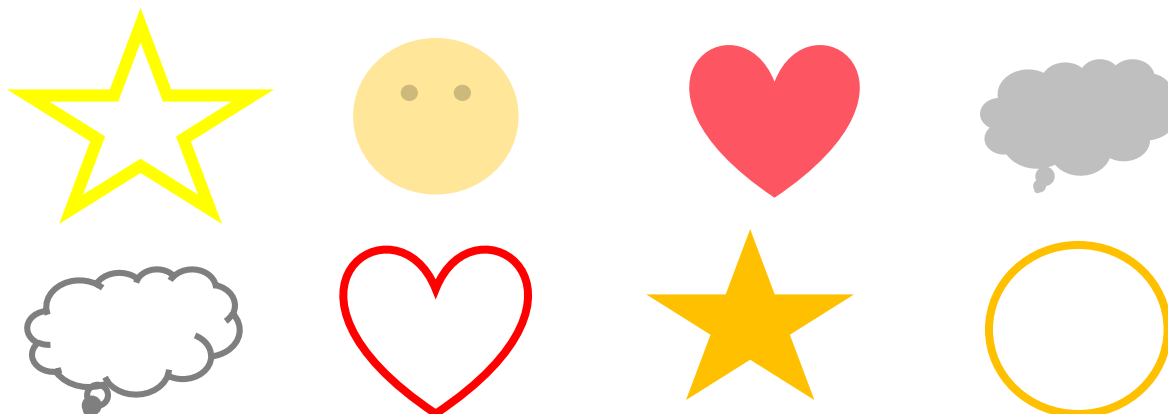
- Primjećuje konturnu liniju predmeta u određenom prostoru i primjenjuje je na crtež.
- Koristi kompjuter u crtanju.

SCENARIO ZA ČAS

Nastavnik prethodno priprema različite oblike podijeljene na konturnu liniju i strukturnu liniju.

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Učenici u malim grupama sastavljaju oblike sa konturnom linijom i odgovarajućim unutrašnjim dijelom (strukturna linija).

Šta ste primijetili prilikom sastavljanja oblika? (Da svaki oblik ima vanjsku liniju, koja je nacrtana deblje od ostalih linija, itd.)

Konturna linija je vanjska linija koja opisuje oblik. Crta se deblje od ostalih linija. Ističe oblik i pokazuje osnovne karakteristike onoga što se crta.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Aktivnost 1. Nastavnik podstiče učenike da nacrtaju predmet ili biće po svom izboru i da crnim ili plavim flomasterom nacrtaju konturnu liniju na samolepljivom listu (nalepnici) i stave na razrednu tablu. Učenici gledaju crteže, zaključuju, pokazuju šta su konturne linije.

Aktivnost 2. Učenici uočavaju konturne linije predmeta u okruženju.

Aktivnost 3. Učenici crtaju po motivu „Ilustracija teksta“, alatima programa za crtanje na računaru (tabletu), koristeći konturnu liniju. (Ako nema uslova, crtaju olovkom, drvenim bojicama, flomasterima.)

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Prezentacija digitalnih crteža, pregled i analiza istih u odnosu na pravilnu primjenu konturne linije. Kakva je kontura nacrtana alatima programa za crtanje, a kakva je na crtežu? Da li to čini razliku? Objasni.

(Ukoliko postoje uslovi, digitalna izložba se može napraviti i od učeničkih crteža napravljenih alatima programa za crtanje.)

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima: 1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija? 3. Šta ste naučili? 4. Gdje ćete primijeniti ono što ste naučili? 5. Da li ćete stalno koristiti konturne linije kada crtate u budućnosti? Zašto?

SREDSTVA

Materijali konturnih linija koje priprema nastavnik, olovka, olovke u boji, flomasteri, samolepljivi listovi (nalepnice), tablet, kompjuter, program za crtanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Likovni radovi rađeni primjenom konturnih linija.
- ❑ Učešće u stvaranju vlastitih kreacija.
- ❑ Učenička analiza umjetničkih radova u smislu primjene konturne linije i njenog prikaza na crtežu ili na digitalnom crtežu.

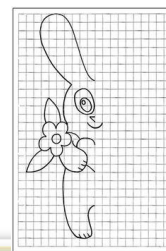
U skladu sa standardom ocjenjivanja: **Posmatra konturnu liniju objekata u određenom prostoru i primjenjuje je na crtež i koristi kompjuter u crtanju**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Da razumije i objasni konturnu liniju objekata u određenom prostoru.
- ❑ Da analizira crteže drugova iz razreda u smislu primjene konturne linije i njenog prikaza na crtežu

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Međupredmetna integracija se može izvršiti sa predmetom Matematika kroz aktivnost o simetriji figura i Likovnom obrazovanju – crtanje konturnih linija figura.

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i sedmi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni jezik u plastičnom oblikovanju i građenju (trodimenzionalni oblik, prostor, tekstura, detalj, pokret, ritam, smjer, spomenik [skulptura, bista, fontana, figura], model, kompozicija, detalj, cjelina, tekstura)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

- ❑ Opisuje različita skulpturalna rješenja i razlikuje ih.
- ❑ Uočava oblike, detalje, teksture, linije u umjetničkim djelima i opisuje ih umjetničkim jezikom.

SCENARIO ZA ČAS

Ovaj čas se može realizovati u muzeju, mjestu gdje se nalaze spomenici, fontane i druga skulpturalna djela ili, jednostavno, ispred biste patrona škole (ako nema druge mogućnosti). Učenici posjećuju: muzeje, spomenike, skulpture, biste, fontane i druga umjetnička djela. Na njima uočavaju: oblike, detalje, teksture, linije i daju svoju ili zajedničku estetsku procjenu.

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Kroz tehniku *Bura ideja* učenici govore o trodimenzionalnim radovima koje znaju i vide u muzeju.

Mogući odgovori: bista, spomenik, figura...

Nastavnik podstiče diskusiju i upoznaje učenike sa različitim skulpturalnim radovima, a učenici ih likovnim jezikom imenuju i opisuju.

- ❑ Kako se zove ova skulptura?
- ❑ Ko je napravio ovu skulpturu? (Čitajte iz natpisa na skulpturi.)
- ❑ Kako se zovu umjetnici koji prave skulpture?
- ❑ Gdje ste još vidjeli ovakve skulpture?
- ❑ Da li ste radili slične skulpture u prethodnim časovima?

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Aktivnost 1. Učenici prate objašnjenje stručnjaka iz Muzeja skulptura:

- ❑ Ko je autor skulpture?
- ❑ Od kakvog materijala je napravljen?

- ❑ Koje su likovne tehnike korištene (primjereno uzrastu)?

Aktivnost 2. Učenici uočavaju oblike, detalje, teksture, linije i daju vlastitu ili zajedničku estetsku procjenu svake skulpture o kojoj stručnjak objašnjava.

Aktivnost 3. Nastavnik upućuje da će se održati radionica na kojoj će svaki učenik moći napraviti skulpturu po vlastitom izboru od gline ili plastelina. Prema uslovima, bilo bi dobro da je radionica u muzeju i da je vođena od strane stručnjaka.

Primjeri skulptorskih rješenja:

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka

(5 minuta)

Izlaganje trodimenzionalnih radova na određenom mjestu u muzeju, ispitivanje i analiza u smislu primjenjenih oblika, detalja, tekstura, linija.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o pitanjima:

1. Šta smo danas radili?
2. Koja aktivnost vam je bila najzanimljivija?
3. Kako se osjećate otkako su vaše skulpture izložene u muzeju?

SREDSTVA

Tvrda podloga, alati za modeliranje od gline, voda, skulpture u muzeju ili drugom mjestu koje će posjetiti, plastelin.

PRAĆENJE NAPRETKA

Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda o prostoru, teksturi, detaljima, pokretu, ritmu, pravcu, kompoziciji u umjetničkom djelu.

- ❑ Praktična aktivnost tokom časa o postupcima i načinu rada sa glinom.
- ❑ Nastala umjetnička djela.
- ❑ Učešće u grupnoj diskusiji tokom estetske analize skulptura likovnim jezikom.

U skladu sa standardima ocjenjivanja: **Opisuje različita skulpturalna rješenja i pravi razliku između njih i uočava oblike, detalje, teksture, linije u umjetničkim djelima i opisuje ih likovnim jezikom**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

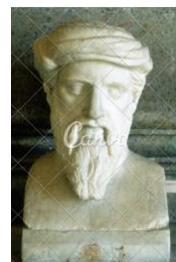
- ❑ Razumjeti i objasniti prostor, teksturu, detalje, pokrete, ritam, smjer, kompoziciju u umjetničkom djelu.
- ❑ Pravilno koristiti postupke i način rada sa glinom.
- ❑ Analizirati trodimenzionalne radove drugova iz razreda u smislu upotrebe prostora, teksture, detalja, pokreta, ritma, pravca, kompozicije.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

MEĐUPREDMETNA INTEGRACIJA

Ovaj nastavni sadržaj se može integrirati:

a) sa predmetom Bosanski jezik kroz aktivnost kada se stvara tekst ili pjesma za neku značajnu osobu ili za pokrovitelja škole. Na času Likovnog vaspitanja analizira se skulptura te osobe.

Bista Pitagore

Reljef –lice

Fontana

Statueta slobode

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i osmi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Koristi računar pri slikanju.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Sa učenicima se razgovara o raznim kompjuterskim programima za crtanje.

Postavlja im se pitanje da potakne njihovo razmišljanje:

1. Šta podrazumjevate pod pojmom digitalnim slikanjem? (Slikanje kompjuterom, slikanje na tabletu ili mobilnom telefonu...)

(Slijedi objašnjenje da je **digitalno slikarstvo** pojava u kojoj se koriste tradicionalne slikarske tehnike, kao što su: akvarel, tempera, pastel itd. primjenjuju se pomoću digitalnih alata pomoću računara ili tableta. Nastavnik objašnjava kako se slika na računaru. Alati za digitalno slikanje su: četkica, hemijska, olovka, bojica...)

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Učenici prate prezentaciju nastavnika putem LCD projektora ili na pametnoj tabli o različitim vrstama alata koji se koriste za digitalno crtanje i slikanje. Ukazuje im se da u programima za crtanje/slikanje postoje: alati za označavanje, alati za crtanje slobodnom rukom, alati za brisanje

(gumica), alati za slikanje (četka, sprej, limenka), crtanje linija i geometrijskih oblika. Učenici prate demonstraciju nastavnika. Pokazuje kako se prave jednostavni geometrijski oblici, koristeći odgovarajuće alate za stvaranje likovnog djela (digitalna slika).

Učenici analiziraju digitalnu sliku i imenuju alate koji su korišteni u kreiranju digitalne slike koju prezentira nastavnik.

Nastavnik vodi učenike da rade sa alatima programa za crtanje/slikanje i kreiraju likovnu kompoziciju koja naglašava spektar boja. Učenici razgovaraju o prošloj rođendanskoj zabavi na kojoj je prostor bio ukrašen trakama, balonima i raznim rođendanskim rekvizitima. Učenici slikaju na temu "Cirkus/Zabava" alatima programa za crtanje/slikanje, primjenjujući likovne elemente: boju, prostor, veličinu i oblik.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Nakon završenog samostalnog rada učenici prezentiraju koje su alate koristili za izradu digitalnog umjetničkog djela i koje su likovne elemente koristili u slikanju.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta ste radili danas? 2. Koje ste alate najviše koristili u digitalnom slikanju? 3. Šta ste naučili? 4. Na koje ste teškoće nailazili tokom rada? 5. Kako ćete primijeniti ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu? 6. O čemu biste željeli naučiti više na sljedećem času?

SREDSTVA

Kompjuter, projektor, pametna tabla, tablet, programi za crtanje/slikanje.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih radova.

U skladu sa standardom: **Korišćenjem računara prilikom slikanja**, učenik treba da postigne sljedeće rezultate:

- Biti u stanju da objasni kako se koristi računar i alati raznih kompjuterskih programa u slikanju.
 - Analizirati digitalna likovna djela i zabilježiti likovne elemente korištene u njihovom stvaranju.
- * Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

IV TEMA: ŠTAMPANJE, DIZAJN I VIZUELNE KOMUNIKACIJE

Likovno obrazovanje za III razred

Dvadeset i deveti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Štampanje - podloge, sredstva, materijali, tehnike, postupci i elementi (šablon, štampa, karton-štampa, otisak, šara, dekoracija)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Kreira uzorak koristeći ritmičko ponavljanje u štampanju.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Učenici prate prezentaciju sa fotografijama različitih vrsta narodnih šara na ćilima, narodnim nošnjama, ćilima, čarapama i čergama.

Nastavnik podstiče diskusiju kroz pitanja: Koji su oblici zastupljeni na narodnim šarama? Da li se isti oblici ponavljaju? Koje se boje ponavljaju? i sl.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik najavljuje štampanje uz ritmičko ponavljanje boja i oblika pomoću krompir-pečata. Iz čarobne vrećice učenici izvlače jedan uzorak unaprijed napravljenih različitih vrsta krompir-pečata. (Svaki krompir-pečat ima drugačiji oblik.)

Učenici prate objašnjenje da je štampa, u stvari, nanošenje boje na matricu kojom želimo da šampamo i otisak pečata na podlogu (list bloka). U nastavku su date upute za rad sa krompir-pečatom.

1. Nanijeti tempera boje veće gustine po vlastitom izboru.

2. Umjerenim držanjem ruke pritisnite dio u boji na

list.

3. Za svaki otisak treba nanijeti boju.

4. Štampanje se ponavlja istim oblikom nekoliko puta.

Uz pomoć krompir-pečata izrađuju se otisci. Svaki učenik kreira svoj vlastiti uzorak s ritmičkim ponavljanjem u otisku. (Jedan do tri različita oblika krompir-pečata mogu se koristiti tokom štampanja.)

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlažu se i analiziraju gotova likovna djela (uspješnost štampe, zastupljenost ritmičkog ponavljanja oblika, boja, ispunjenost prostora, preciznost i pedantnost u radu).

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta ste danas učili? 2. Šta ste naučili? 3. S kojim problemom ste se suočili? 4. Kako ste to riješili? Šta vam je bilo najzanimljivije? 5. Kako ćete koristiti ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu?

SREDSTVA

Blok broj 3, čarobna vrećica, krompir-pečati, tempera boje, četkica, prostirka – bijeli list iz bloka broj 3.

PRAĆENJE NAPRETKA

□ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.

□ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).

U saglasnosti sa standardom: Kreira dezen koristeći ritmičko ponavljanje u štampi, učenik treba da postigne sljedeće rezultate:

□ Biti u stanju da objasni kako se koristi krompir-pečat koristeći ritmičko ponavljanje u štampi.

□ Analizirati likovna djela i uočiti kako se dezen stvara ritmičkim ponavljanjem u štampi.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikanju (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi.

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Slika po doživljenom i fantaziji.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja (10 minuta)

Kroz igru „Pogodi boju predmeta“ učenici ponavljaju osnovne i sekundarne boje. U učionici su postavljena dva obruča (hula hop).

Nastavnik prikazuje predmete u različitim primarnim i sekundarnim bojama. Učenici se upućuju da predmete obojene primarnim bojama stave u prvi obruč (hula hop), a u drugi obruč (hula hop) da rasporede predmete obojene sekundarnim bojama.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Nastavnik upoznaje učenike sa spektrom boja, koji je podijeljen na hladne i tople boje. Nastavnik daje objašnjenje pojma kontrasta. Kontrast se nalazi svuda oko nas. Najintenzivniji kontrast stvaraju boje koje se nalaze na suprotnoj strani krugu boja. Imaju različite vrijednosti boja koje se međusobno nadopunjuju.

Nastavnik pokazuje kontrast toplih i hladnih boja.

- ❑ Hladne boje su: zelena, plava i ljubičasta.
- ❑ Tople boje su: crvena, žuta i narandžasta.

Učenici kroz poticajna pitanja nastavnika pričaju o događaju koji je izazvao pozitivna osjećanja ili o nekom fantazijskom događaju.

Dobijaju smjernice da slikaju

na motiv na osnovu doživljenog događaja ili fantazije gvaš tehnikom, koristeći hladne i tople boje, različite veličine i ritam boja. Prilikom slikanja učenici se usmjeravaju da koriste detalje koje su uočili u stvarnosti.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izložba likovnih djela, razmatranje i estetska analiza istih u

smislu upotrebe kontrastnih boja, veličine i ritma boja.

REFLEKSIJA

Diskutuje se o pitanjima:

1. Šta smo danas radili?
2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija?
3. Da li ste se suočili sa nekim problemom? Koje vrste?
4. Kako ste to riješili?
5. Šta bismo mogli da slikamo toplim i hladnim bojama narednog časa?

SREDSTVA

Blok broj 3, olovka, tempera, četkice raznih debljina, podloga za slikanje, hula hop.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda o toplim i hladnim bojama, kontrastu boja, veličini i ritmu.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Učešće u izradi pojedinačnih radova.
- ❑ Analizira likovne radove drugova iz razreda u smislu kombinacije toplih i hladnih boja, veličine i ritma.

U skladu sa standardom ocjenjivanja: **Slika prema doživljaju ili fantaziji**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Biti u stanju objasniti hladne i tople boje, ritam i veličinu.
- ❑ Da opiše kako se postiže kontrast toplih i hladnih boja.
- ❑ Analizirati likovna djela drugova iz razreda u smislu kombinacije toplih i hladnih boja i upotrebe veličine i ritma.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

Međupredmetna integracija sa nastavnim predmetom bosanski jezik kroz aktivnost učenika da u pisanoj formi ispričaju priču na temu fantazije prema kreiranom likovnom radu.

Predložene aktivnosti:

Vježba. Učenici su podijeljeni u dvije grupe. Prva grupa učenika ima zadatak da četkom i tempera bojom napravi tragove na listu hladnih boja i uoči likovni element veličine. Druga grupa učenika ima zadatak da četkom i tempera bojom napravi tragove na listu **toplih boja i uoči likovni element ritma.**

I TEMA: CRTANJE

Trideset i prvi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u crtežu (konturna linija, prostor - dubina, blizu/daleko, enterijer/eksterijer, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Predstavlja sjenku objekata opažajući svjetlost i sjenčenje.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Čas počinje sa dvije zagonetke koje učenici moraju riješiti.

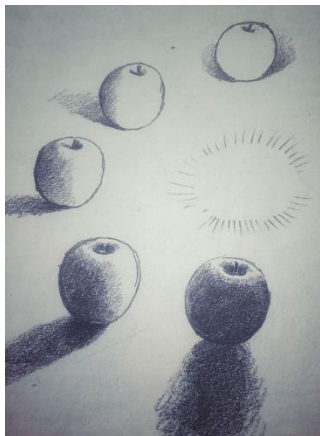
Prva zagonetka: Izlazi na suncu, skriva se u oblacima! (Sjena.)

Druga zagonetka: Što se jače smije, više te grije! (Sunce.)

Otkrivanjem tačne riječi iz zagonetki otkriva se aktivnost koja će se realizovati na času, a to je opažanje svjetlosti i sjene. Napravljen je kratak osvrt na prirodne izvore svjetlosti (sunce, mjesec, zvijezde) i vještačke izvore svjetlosti (sijalica, lampa, fenjer, svijeća...).

Učenici se podsjećaju kako nastaju sjene. (Kada sunčeva svjetlost udari u prepreku, predmet ili biće koje ne propušta svjetlost, formira se sjena.)

Slijedi pregled slika koje prikazuju stvaranje sjene u zavisnosti od toga na koju stranu svjetlost pada.

- Kada svjetlost dolazi odozgo, sjenka se reflektuje dole na podlogu.
- Kada svjetlost dolazi s desne strane, sjena pada s lijeve strane.
- Primećuje se da kada svjetlost dolazi sa lijeve strane, vidimo sjenku predmeta sa njegove desne strane.
- Kada svjetlost dolazi s prednje strane, senka pada iza predmeta (pošto je iza, mi je ne vidimo).
- Kada svjetlost pada sa stražnje strane predmeta, sjena pada na podlogu s prednje strane.
- Kada svjetlost dolazi odozdo, sjenka se pojavljuje iznad predmeta.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Aktivnost 1. Nastavnik predstavlja sjenku predmeta pomoću baterijske lampe, olovke i papira. Olovka je izložena svjetlu. Svjetlost se kreće s različitih strana i percipira se sjena olovke.

Aktivnost 2. Učenici se podstiču da predstave sjenke objekata tehnikom sjenčenja olovkom. Daju im se dodatna objašnjenja da prilikom crtanja uvijek treba gledati odakle dolazi svjetlost i kako se crta sjena na objektu koji se crta. Svjetlost i sjena su neodvojivi fenomeni i svako tijelo ili objekat ima svoju sjenku.

Aktivnost 3. Učenici crtaju olovkom na zadati motiv "Moj ljubimac", koristeći liniju i sjenčenje.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, njihovo razgledavanje i analiza istih. U analizi je akcenat stavljen na predstavljanju sjenki i način na koji se sjenčenje izvodi.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

Šta ste danas učili? šta si naučio? Šta vam je bilo najzanimljivije? Jeste li se suočili sa nekim problemom? Koje vrste? Kako ste to riješili? Šta biste mogli da radite u budućnosti na časovima gdje morate da bacate sjenke?

SREDSTVA

Blok broj 5, olovka NB 5, fotografije koje prikazuju sjenke, baterijska lampa.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ☐ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ☐ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ☐ Nastala umjetnička djela.
- ☐ Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih radova.

U skladu sa standardom ocenjivanja: **Predstavlja sjenku objekata opažanjem svjetlosti i sjenki**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ☐ Biti u stanju objasniti sjenčenje kao likovnu tehniku.
- ☐ Da opiše kako su predstavljali sjenku objekta.
- ☐ Pravilno nanesu sjenčanje.
- ☐ Analiziraju crteže drugova iz razreda u smislu primjene sjenčenja.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

Međupredmetna integracija sa predmetom bosanski jezik kada učenici pričaju priču nakon što su posmatrali sjenke drveta.

Prijedlog za slobodne aktivnosti. Učenici dobijaju zadatak da ujutro, popodne i popodne posmatraju sjenku u školskom dvorištu/ispred zgrade i da je prikažu crtežom (položaj sunca i sjenke u tri različita perioda dana).

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Trideset i drugi čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, likovna izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi.

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Dekorira različite predmete i daje estetsku ocjenu originalnih radova.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja (5 minuta)

Nastavnik pokazuje učenicima vrećicu u kojoj se nalazi pločasto kamenje. Tri učenika zatvorenih očiju izvlače po jedan kamenčić i pogađaju o kom materijalu se radi. Pokazuju im se kamenje i postavljaju problemsko pitanje.

- ☐ Kako mogu dekorirati kamenje i dobiti dekorirane predmete od njih?

GLAVNE AKTIVNOSTI– iskustveno učenje(30 minuta)

Nakon diskusije, učenici se pripremaju za rad sa prirodnim materijalima – kamenjem. Svaki učenik treba da na kamenčiću naslika srce, cvijet ili nešto po svom izboru ili naslika bubamara, leptira ili pčelu.

Učenici koriste prirodne materijale (kamen određenog oblika i veličine) za izradu ukrasnih predmeta slikanjem. Dobijaju uputstva za kompletnu pripremu radnog prostora, za crtanje flomasterom oblika koji će slikati, za nanošenje boje veće gustine, za precizan rad odgovarajućim četkicama i ostavljanje vremena da se nanosena boja osuši. Nakon dobijenih instrukcija, slijedi samostalan rad u kojem učenici imaju slobodu eksperimentiranja i kreiranja vlastitih radova.

Učenici, podijeljeni u male grupe, dobijaju plavu kartu. Uz pomoć raznih grančica, kamenčića ukrašavaju sliku kako bi se dobila likovna cjelina s određenom estetskom vrijednošću. Zatim slijedi prezentacija likovnih ostvarenja iz grupnog rada, koji su njihovi autorski radovi, te daju estetsku ocjenu.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Slijedi analiza i rasprava o dizajniranim proizvodima i kompletnoj dekoraciji koja je dobivena. Nakon analize, originalni radovi su izloženi u holu škole.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta smo danas radili? 2. Sa kojim materijalima ste radili? 3. Da li ste se suočili sa nekim problemom ili poteškoćama? Koje vrste? 5. Kako ste to riješili? 6. Šta bismo mogli napraviti u budućnosti od kamena ili drugog prirodnog materijala?

SREDSTVA

Vreća, kamenčići, markeri, karton, tempera boje, četkice, fotografije, karton.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ☐ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ☐ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ☐ Estetska ocjena nastalih radova.
- ☐ Učešće u analizi izloženih likovnih djela.

U skladu sa standardima ocjenjivanja: Radi estetsku procjenu originalnih radova i dekorira različite predmete slikanjem, nastavnik treba da očekuje od učenika sljedeće rezultate:

Da objasne način na koji su ukrašavali kamen.

- ☐ Razumjeti značenje originalnog djela.
- ☐ Izraditi estetsku procjenu originalnih radova drugova iz razreda.

Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

IV TEMA: ŠTAMPANJE, DIZAJN I VIZUELNE KOMUNIKACIJE

Likovno obrazovanje za III razred

Trideset i treći čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Dizajn i vizuelne komunikacije - sredstva, materijali, tehnike, postupci i elementi (dizajn, šara, ornament, nakit, dekoracija, ambalaža, origami, ilustracija, fotografija, korice knjige, poster, plakat, vizuelne komunikacije, vizuelni znak, estetska procjena)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

- Dizajnira vizuelne znakove sa datim značenjem.
- Izrađuje dekoraciju pomoću računara i štampača.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja(5 minuta)

Kroz prezentaciju nastavnik pokazuje znakove i ukrase različitih predmeta. Kroz tehniku *Minut razmišljanja* učenici imaju zadatak da analiziraju znakove i daju procjenu koju poruku prenose i na koji način su napravljeni i dekorisani. Od učenika se traži da objasne o dekoraciji.

Nakon toga slijedi objašnjenje kroz pitanja za usmjeravanje. Nastavnik, zajedno sa učenicima, objašnjava pojam dekoracija (da predstavlja dodatak koji teži da učini nešto privlačnijim.).

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Nastavnik dijeli učenike u male grupe. Grupni rad slijedi prema vlastitim fantazijama, uz prethodno dobijene upute za primjenu raznih oblika, oblika, boja, prostora i veličina.

- ❑ **Prva grupa** dobija uputstva za izradu vizuelnih znakova (npr. znakova za zaštitu životne sredine, korišćenjem prirodnih materijala). Nastavnik upućuje učenike da od prirodnih materijala koje su donijeli (šljunak, debeli karton, suho lišće, grančice, zrna kukuruza, pasulj, sočivo...) naprave znak za reciklažu.
- ❑ **Druga grupa** je upućena da napravi znakove za pravilno ponašanje u vozilu. Na računaru ili tabletu učenici crtaju vizuelne znakove za pravilno ponašanje u autobusu.
- ❑ **Treća grupa** treba da napravi dekoraciju za rođendansku čestitku. Učenicima se na kartonu daju upute za pisanje poruka o slavljeniku i crtanje ili lijepljenje različitih predmeta vezanih za rođendansku temu.
- ❑ **Četvrti grupa** je upućena da kreira ukrase karakteristične za određeni praznik, u programu za crtanje na tabletu ili računaru.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Grupe predstavljaju i diskutuju o načinu izrade vizuelnih znakova i ukrasa i njihovim razlikama. Radi se analiza, kritički sagledava stepen kreativnosti, pedantnosti u radu, saradnje u grupi, načina komunikacije u grupi, vremena potrebnog za realizaciju zamišljenog itd.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam se aktivnost najviše dopala? 3. Na koji problem ste naišli prilikom kreiranja vizuelnog znaka? 4. Gdje ćete primijeniti ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu??

SREDSTVA

Kompjuter, tablet, karton, prirodni materijali, listovi u boji, markeri, tempera boje, četkice, baloni.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Estetska ocjena nastalih radova.
- ❑ Učešće u analizi izloženih umjetničkih djela.

U skladu sa standardima ocjenjivanja: **Dizajnira vizuelne znakove sa zadatim značenjem i kreira dekoracije pomoću računara i štampača**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Biti u stanju objasniti vizualne znakove i dekoracije.
- ❑ Razumjeti značenje vizuelnih znakova i dekoracija.
- ❑ Pravilno i estetski procijeniti sliku vizuelnim znakovima i sliku sa dekoracijama.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

I TEMA: CRTANJE

Trideset i četvrti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u crtanju (konturna linija, prostor - dubina, blizu/daleko, enterijer/eksterijer, likovna cjelina, detalj, tekstura, ritam)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Crta različite vrste tekstura tušem.

SCENARIO ZA ČAS

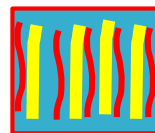
UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (5 minuta)

Igra "Opiši predmet". Učenici crtaju različite predmete iz čarobne vrećice. Nastavnik daje upute za opisivanje objekata koji će biti izvučeni prema zadatim pitanjima:

1. Šta ste izvukli? Opišite predmet.
2. Kojim čulom dodirujete njegovu površinu?
3. Kakva je tekstura nacrtanih objekata? (Plišani medo, šišarka, kamen, mokri/suhi sunđer, drvena olovka...)

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (30 minuta)

Kroz pitanja za usmjeravanje, nastavnik usmjerava učenike i zajedno s njima rasvjetljava pojam teksture.

Tekstura je površina bilo kojeg materijala. Kada je površina predstavljena crtežom, slikom, grafikom, tada se rezultat naziva tekstura.

Tekstura je vanjska karakteristika površine bilo koje prirodne i vještačke materije koja se može vizuelno uočiti. Tekstura može biti tvrda/meka, hrapava/glatka, suva/mokra. Debele, tanke, duge, kratke, ravne i zakrivljene linije koriste se za predstavljanje različitih materijala različitih tekstura.

Nastavnik pokazuje crteže napravljene tušem, sa različitim vrstama linija kako bi se uvidio tip teksture. Učenicima se daje uputstvo da zamišljaju kapi kiše i oblake. Nastavnik ih podstiče da razgovaraju o kiši i oblacima kroz pitanja: Kakve su texture kišnih kapi??

(Glatke.) Kakve su texture oblaka? (Hrapave.) Kojim linijama bi predstavili kišu i oblake? (Prave, tanke, kratke.)

Likovno stvaranje. Učenici crtaju na zadanom motivu „Oblačno vrijeme“, olovkom, tušem, perom, drvećem i finom četkom, koristeći liniju i teksturu.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izlaganje crteža, pregled i analiza u odnosu na pravilnu primjenu linije kao likovnog elementa. Analiziraju se vanjske (konturne) i unutrašnje linije kako bi se utvrdilo da li se razlikuju po debljini ili su jednake. Analizira se tekstura i koriste li se prave vrste linija za prikaz realnog izgleda oblaka i kišnih kapi.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta smo danas radili?
2. Šta ste naučili?
3. Da li ste se suočili sa nekim problemom?
4. Kako ste to riješili?
5. Koji dio lekcije je na vas ostavio najveći utisak? Zašto?
6. Kako ćete koristiti ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu?

SREDSTVA

Blok broj 3, tuš, četka, pero, čarobna torbica, razni predmeti (plišane igračke, pribor za pisanje...)

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Likovni radovi rađeni tehnikama crtanja tuš i četka, tuš i pero.
- ❑ Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih radova sa aspekta predstavljanja tekstura primjenom različitih linija.

Prema standardu ocjenjivanja: **crta različite vrste tekstura tušem**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće rezultate:

- ❑ Da mogu objasniti liniju kao umjetnički element.
- ❑ Pravilno kombinirati tehnike olovke i četke za tuširanje.
- ❑ Primijeniti umjetničke elemente linije i teksture.
- ❑ Da kombinuju linije i crtu.
- ❑ Analiziraju crteže drugova iz razreda u smislu različitih tipova tekstura tuša.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

II TEMA: SLIKANJE

Likovno obrazovanje za III razred

Trideseti peti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, gradacija tonova, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija)

STANDARDI ZA OCJENJIVANJE

Pravi umjetničku kompoziciju koristeći primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, kontrastne boje i ahromatske boje.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST – aktiviranje predznanja (10 minuta)

Igra „Nacrtaj boju“. Na hameru su ispisani pojmovi: primarni, sekundarni, hladni, topli, kontrastni i ahromatski. Učenici dobijaju vrećicu koja sadrži trake različitih boja i izvlače po jednu traku. Nastavnik upućuje svakog učenika da zalijepi svoju nacrtanu traku na odgovarajuće mjesto (na primjer: crvena – primarna boja, narandžasta – sekundarna boja, crna – ahromatska, bijela – ahromatska, zelena – hromatska, narandžasta – topla boja, crvena i zelena – kontrasti boja, ljubičasta i žuta – kontrastne boje i sl.)

GLAVNE AKTIVNOSTI– iskustveno učenje (25 minuta)

Prezentacijom slika i pitanja nastavnik podstiče učenike na razmišljanje o najbližoj šumi u svom okruženju. Upućuju se da slikaju na motivu „Šuma“, tehnikom tempere, gvaša ili pastela, koristeći likovne elemente boje i teksture, dok se za bolju percepciju teksture preporučuje pastel na kraju. Istovremeno se vodi računa o stvaranju umjetničke kompozicije koristeći primarne i sekundarne boje, hladne i tople

boje, kontrastne boje.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Izložba likovnih djela, razmatranje i estetska analiza istih u odnosu na upotrebu primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih i hromatskih boja.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta smo danas radili? 2. Koja vam je aktivnost bila najzanimljivija? 3. Kakav bi bio svijet bez boja? 4. Kako boje utiču na nas? 5. Koja je vaša omiljena boja? 6. Šta vam je bilo najzanimljivije na času?

SREDSTVA

Hamer, ljepljivo, vrećica, trake različitih boja, kompjuter, fotografije, gvaš ili pastel.

PRAĆENJE NAPRETKA

- ❑ Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- ❑ Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- ❑ Nastala umjetnička djela.
- ❑ Učešće u izradi sopstvenih i analiza zajedničkih kreacija u smislu primjene različitih boja.
- ❑ Objašnjenje koje su dali sa primarnim i sekundarnim bojama, hladnim i toplim bojama, kontrastnim bojama i ahromatskim i hromatskim bojama.

U skladu sa standardom ocjenjivanja: **Napravite likovnu kompoziciju koristeći primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, kontrastne boje i akromatske boje**, nastavnik treba da očekuje od učenika da postignu sljedeće ishode:

- ❑ Biti u stanju objasniti osnovne i sekundarne boje.
- ❑ Da opiše kako se dobijaju sekundarne boje.
- ❑ Pravilno kombinuje primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, kontrastne boje i ahromatske i hromatske boje.
- ❑ Da analiziraju likovne radove drugova iz razreda u smislu kombinacije primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih i hromatskih boja.

* Prema tome, svaki nastavnik može napraviti kontrolnu listu (ček listu), odnosno listu za praćenje napretka učenika.

Trideset i šesti čas

SADRŽAJI I POJMOVI

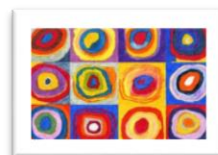
Likovni elementi u slikarstvu (primarne i sekundarne boje, hladne i tople boje, spektar boja, likovna kompozicija, originalni rad, reprodukcija, kontrastne boje, ahromatske boje, tonska gradacija, fantazija, umjetnička izložba, atelje, dekoracija) komplementarni parovi.

STANDARDI OCJENJIVANJA

Koristi računar u slikanju.

SCENARIO ZA ČAS

UVODNA AKTIVNOST– aktiviranje predznanja(10 minuta)

Učenicima se postavlja pitanje sa postavljenim problemom - da istaknu nekoliko razlika i sličnosti između slikanja slikarskim alatom i slikanja na računaru. Od njih se traži da naznače i objasne koja im je vrsta slike zanimljivija i zašto.

GLAVNE AKTIVNOSTI – iskustveno učenje (25 minuta)

Učenici prate uputstva za slikanje na računaru. U programima za crtanje/slikanje postoje: alati za označavanje, alati za crtanje slobodnom rukom, alati za brisanje (gumica), alati za slikanje (četka, sprej, konzerva), crtanje linija i geometrijskih oblika. Učenici prate demonstraciju nastavnika o korištenju primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih i hromatskih boja kroz različite

kompjuterske aplikacije.

Daju im se smjernice za rad s programskim alatima za crtanje/slikanje i kreiranje umjetničke kompozicije s naglaskom na korištenje primarnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih i hromatskih boja. Predstavljanjem slika sa motivima letnje sezone, nastavnik upućuje učenike da slikaju po motivu "Ljeto" pomoću alata programa za crtanje, primjenom osnovnih i sekundarnih boja, hladnih i toplih boja, kontrastnih boja i ahromatskih i hromatskih boja i kreirati umjetničku kompoziciju.

ZAVRŠNA AKTIVNOST - izvlačenje zaključka (5 minuta)

Nakon završenog samostalnog rada učenici prezentiraju koje su alate koristili za izradu digitalnog likovnog djela i koje su likovne elemente koristili u slici.

REFLEKSIJA

Vodi se diskusija o sljedećim pitanjima:

1. Šta smo danas radili?
2. Koje ste alate najviše koristili u kompjuterskim slikama?
3. Šta ste naučili?
4. Kako ćete koristiti ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu?

SREDSTVA:

Računar, projektor, pametna tabla, tablet, fotografije.

PRAĆENJE NAPRETKA

- Usmeni odgovori na pitanja nastavnika ili drugova iz razreda.
- Praktična aktivnost tokom časa (učešće u aktivnostima).
- Učešće u kreiranju sopstvenih i analiza digitalnih kreacija.

U skladu sa standardom: **Koriste računar prilikom slikanja** učenik treba da postigne sljedeće rezultate:

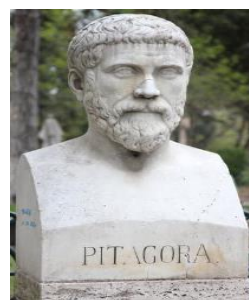
- Da može objasniti kako je napravio digitalnu sliku.
- Analizirati digitalna umjetnička djela i zabilježiti umjetničke elemente korištene u njihovom stvaranju.

Likovni jezik

- Kontrast u plastičnom oblikovanju znači **spajanje više dijelova u jednu cjelinu** korištenjem velikih, malih; glatke, hrupave; valjanje, ugaone teksture (površine)

Alati za oblikovanje gline

Bista Pitagore matematičara

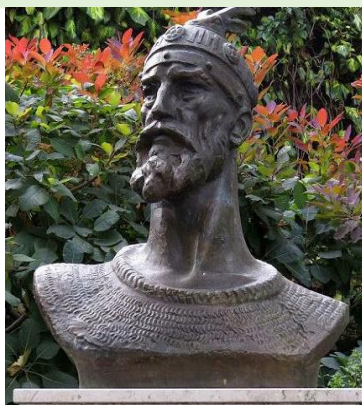
1.

Pažljivo pogledajte fotografije i odredite od čega su napravljene ove biste.

Bista Goce Delčeva

- ☐ mermer
- ☐ glina
- ☐ kamen
- ☐ bronza
- ☐ metal

Bista Đerđ Kastrioti - Skenderbega

- ☐ mermer
- ☐ glina
- ☐ kamen
- ☐ bronza
- ☐ metal

Bista L. V. Betovena

- ☐ mermer
- ☐ glina
- ☐ kamen
- ☐ bronza
- ☐ metal

Bista Majke Tereze

- ☐ mermer
- ☐ glina
- ☐ kamen
- ☐ bronza
- ☐ metal

2.

Upišite brojeve od 1 do 7 u kvadratiće prema redoslijedu kojim je napravljena glinena posuda.

Likovni jezik

- ☐ Ponavljanje boja, oblika i linija je svuda oko nas. U muzici, tonovi se ponavljaju u muzičkoj vježbi. Dani, mjeseci se ponavljaju itd.
- ☐ **Ritam** – ponavljanje.
- ☐ Ritam linija, boja i oblika znači ponavljanje istih linija, oblika i boja.

1. Pogledajte fotografije i izradite osmomartovske čestitke, ukrase i nakit od raznih materijala, origamija i drugih materijala po želji. Primijenite ritam na boje, linije i oblike.

Ritam oblika

[Women's Day Craft Ideas - Bing images](#)

Likovni jezik

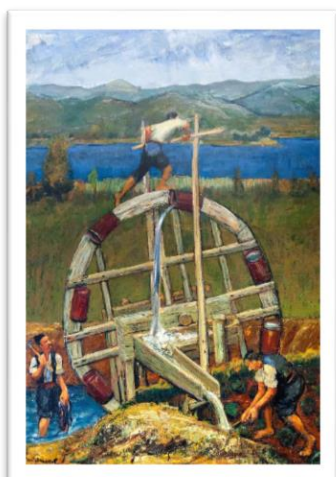
- ☐ Umjetnička slika je **originalno** slikarsko djelo koje se može izraditi na različitim slikarskim podlogama. Originalnost rada se odnosi na činjenicu da je rezultat autorove inspiracije i stvara osjećaj originalnosti i nečeg novog. **Reprodukcija** je kopija originalnog djela koja se može napraviti na različite načine i ne može zamijeniti originalno djelo.

1.

Pogledaj slike poznatih makedonskih umjetnika i procijeni k
poveži ih.

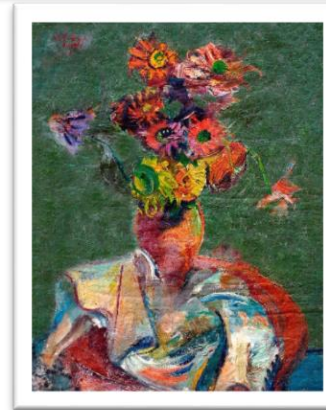
a

Lazar Ličenoski,
Dolap, 1937, ulje na platnu

Nikola Martinoski, Mrtva priroda - cvijeće, 1931/33 godina

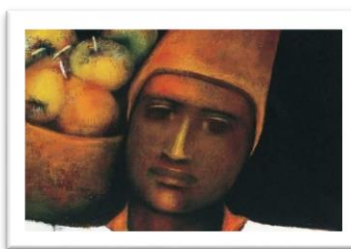
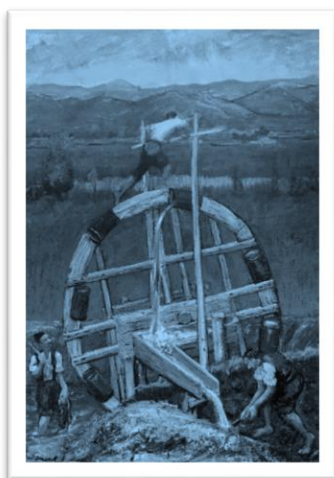
REPRODUKCIJE

Omer Kaleši

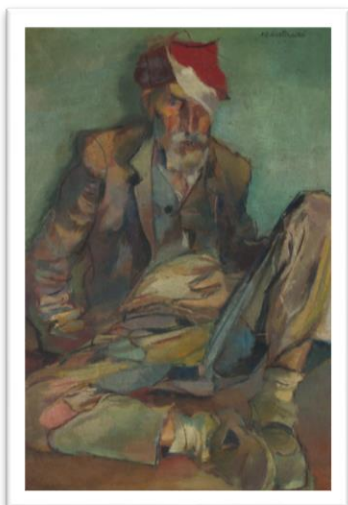

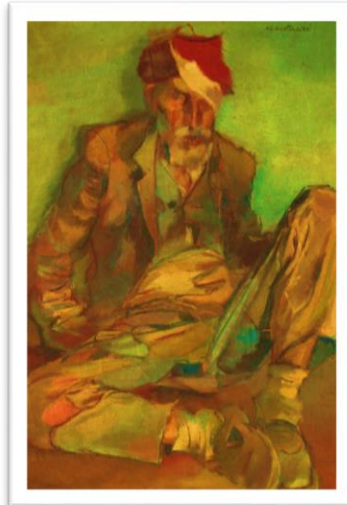
Mile Korubin, *Motiv iz Saraja*,
akril na iverici, 1982 godina

Ispod svake slike makedonskih slikara, odredi i napiši original ili reprodukciju.

1.

Nikola Martinovski, *Starac*, ulje na platnu, 1938 god.

Mile Korubin, *Pejzaž iz Pariza*, ulje na platnu, 1957 godina

Gligor Čemerski, mozaik spomenika slobode u Kočanima, 1981 godina

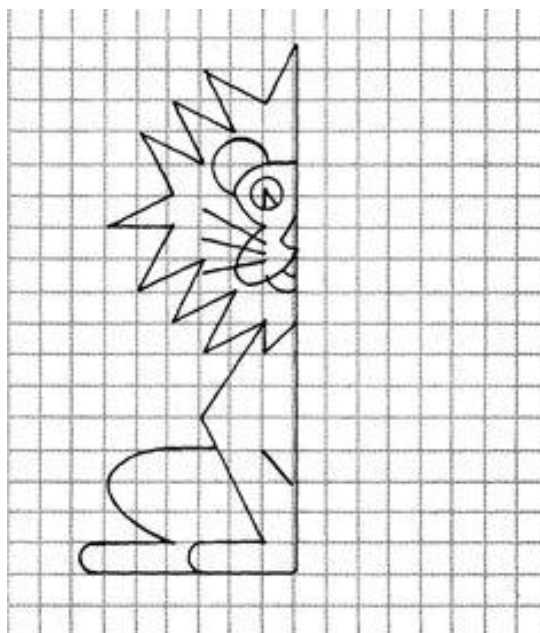
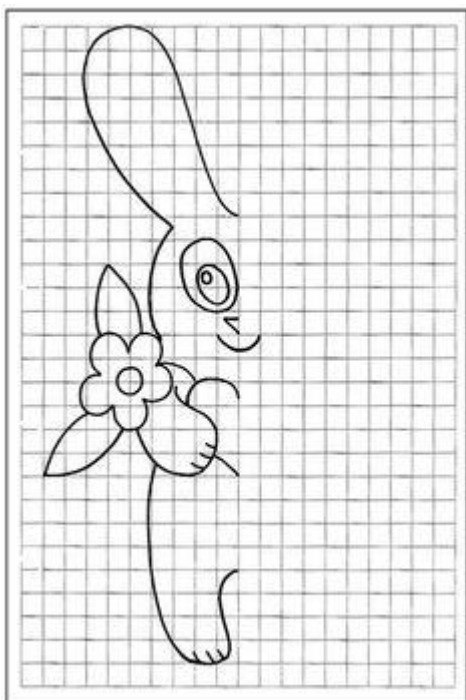
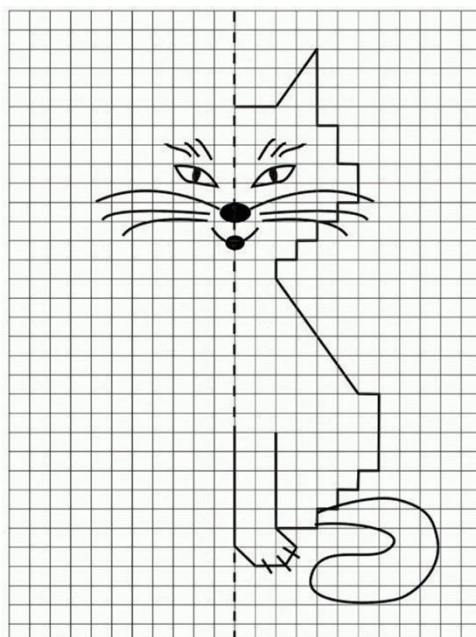
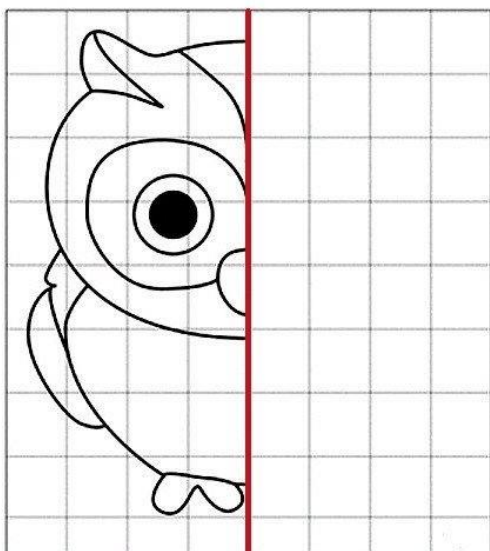
Likovni jezik

- Linija konture je vanjska linija koja opisuje oblik. Crta se deblje od ostalih linija. Ističe oblik pokazuje osnovne karakteristike onoga što se crta.

1.

Pokušaj flomasterom nacrtati konturne linije ovih životinja, a zatim ih oboji.

Наслов на оригиналот: ПРИРАЧНИК ЗА НАСТАВНИЦИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА
НАСТАВАТА ПО ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА III ОДДЕЛЕНИЕ НА
ДЕВЕТГОДИШНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE ZA REALIZACIJU NASTAVE IZ LIKOVNOG VASPITANJA I
OBRAZOVANJA ZA III RAZRED DEVETOGODIŠNJEG OBRAZOVANJA

Izdavač: Biro za razvoj obrazovanja – Skoplje

Urednik: Abdulfeta Fetai

Autori:

m-r Filip Fidanovski

Žaklina Ristovska

m-r Vesna Boškowska

Stručna podrška:

m-r Ivanka Mijić, koordinator

Rajmonda Neziri, koordinator

Zoran Maznovski

Olgica Naumoska

Gordana Cvetkovska

Flora Besimi

Prevedeno sa makedonskog jezika:

Izeta Babačić

Godina izdanja – 2024

Mjesto izdanja – Skoplje

Elektronsko izdanje

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:74(035)=163.4(497.6)

FIDANOVSKI, Filip

Priručnik za nastavnike za izvođenje nastave likovnog obrazovanja za
III razred devetogodišnjeg obrazovanja [Електронски извор] / Filip
Fidanovski, Žaklina Ristovska, Vesna Boškovska ; [prevedeno sa
makedonskog jezika Izeta Babačić]. - Skoplje : Biro za razvoj
obrazovanja, 2024

Начин на пристапување (URL):

[https://brogovmk-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/bro_macedonia_bro_gov_mk/
EdYJFhkEGTFCloMCZUFOwEUBd-sdvMo5AqHcWS_xV_HrVw?e=UuKO69](https://brogovmk-my.sharepoint.com/:b:/g/personal/bro_macedonia_bro_gov_mk/EdYJFhkEGTFCloMCZUFOwEUBd-sdvMo5AqHcWS_xV_HrVw?e=UuKO69).

- Превод на делото: Прирачник за наставници за реализација на наставата
по ликовно образование за III одделение на деветгодишното образование. -
Текст во ПДФ формат, 94 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. -
Опис на изворот на ден 03.07.2024

ISBN 978-608-206-142-9

1. Ristovska, Žaklina [автор] 2. Boškovska, Vesna [автор]

COBISS.MK-ID 64020997